

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Filip Šilhavý

Jednání právnických osob – teoretická koncepce

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: doc. JUDr. Karel Beran, Ph.D.

Katedra: Teorie práva a právních učení

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): září 2015

Čestné prohlášení

Tímto prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a tuto práci jsem nevyužil k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 2. září 2015

Filip Šilhavý

Poděkování

Úvodem bych rád poděkoval vedoucímu mé diplomové práce doc. JUDr. Karlovi Beranovi, Ph.D. za jeho cenné a užitečné rady, jakož i za velice vstřícný přístup a velkou časovou flexibilitu po celou dobu vypracovávání diplomové práce.

Dále bych rád poděkoval své rodině, přítelkyni a blízkým přátelům zejména za jejich podporu a projevenou důvěru během studia a za jejich pochopení.

Obsah

1 Úvod	3
2 K teoriím právnických osob	5
2.1 Stručný úvod do historie právnických osob	5
2.2 Klasické teorie právnických osob	6
2.2.1 Volní teorie	7
2.2.2 Zájmové teorie	10
2.2.3 Kombinované teorie	11
2.3 Moderní teorie právnických osob	12
2.4 Teorie právnické osoby v současném hmotném právu	14
3 Jednání právnických osob v platné právní úpravě ČR	16
3.1 Koncepce právnických osob a právní jednání	16
3.1.1 Právnická osoba a právní osobnost	16
3.1.2 Právnická osoba a svéprávnost	19
3.1.3 Předpoklady jednání právnických osob	20
3.1.4 Obecně k právnímu jednání	22
3.1.5 K povaze jednání právnické osoby	24
3.1.6 Zákonná úprava jednání právnických osob obecně	27
3.1.7 Zákonem upravené zastoupení právnických osob	29
4 Vybrané teoretické problémy jednání zástupců právnických osob	46
4.1 Společné jednání statutárního orgánu a prokuristy	46
4.1.1 Společné jednání podle obchodního zákoníku	46
4.1.2 Společné jednání podle současné právní úpravy	47
4.2 Individuální a kolektivní orgán právnické osoby a jeho jednání	51

4.2.1 K nahrazení vůle kolektivním orgánem právnické osoby	51
4.2.2 K rozdělení působnosti kolektivního orgánu.....	52
4.2.3 K nahrazení vůle právnické osoby při rozdělení působnosti kolektivního orgánu.....	54
4.2.4 K nahrazení vůle právnické osoby členem statutárního orgánu pověřeného k jednání vůči zaměstnancům.....	57
4.3 Valná hromada a povaha jejího usnesení v kontextu právního jednání právnické osoby.....	58
4.3.1 Povaha usnesení valné hromady podle právní úpravy do 31. 12. 2013	59
4.3.2 Povaha rozhodnutí jediného společníka dle právní úpravy do 31. 12. 2013	62
4.3.3 Povaha usnesení valné hromady a jediného společníka podle platné právní úpravy.....	64
5 Závěr	65
6 Abstrakt	69
7 Summary.....	69
8 Seznam použitých zkratk	71
9 Seznam použité literatury	72
10 Klíčová slova.....	77

1 Úvod

Vývoj konceptu právnické osoby tak, jak jej známe dnes, je neoddělitelně spjat s vývojem obchodu a průmyslové revoluce. Lidé původně spravovali svůj majetek, obchodovali či činili jakékoli právní jednání vždy svým vlastním jménem, na vlastní riziko a na vlastní odpovědnost. S rozvojem obchodu a neustálého zvětšování obchodních projektů, a tedy i rizik s nimi spojených, hledali obchodníci postupně nové a nové způsoby, jak se chránit před zvýšeným rizikem podnikání, tj. takové nástroje, které by jim umožnily podnikat, avšak zároveň chránili jejich majetek. Ze strany obchodníků tak docházelo k tlaku na vytvoření „*subjektu, který bude nadán právní osobností, bude člověkem vytvářen a bude jím řízen s tím, že za splnění dluhů a dalších povinností nebude odpovídat člověk zřizovatel, ale právě tento subjekt.*“¹

Koncept právnické osoby byl předmětem mnoha právnických studií a předmětem letité diskuze. Dle Havla nahlíželi někteří právníci na právnickou osobu jako na *démona* či *hastroše*, neboť zastávali názor, že právě existence právnických osob způsobí snížení míry osobní odpovědnosti jejich vlastníků. Jiní právníci naopak chápali, že s rozvojem existence právnických osob se otevřou dveře pro další rozvoj obchodu.

Existence konceptu právnických osob logicky vedla rovněž ke vzniku mnoha teorií o povaze a existenci právnických osob. Někteří právníci zastávali názor, že právnická osoba existuje nezávisle na právu, tedy že reálně existuje a veřejná moc pouze tuto skutečnost bere na vědomí (základ teorie reality) a někteří naopak zastávali názor, že právnická osoba v reálném světě fakticky neexistuje a že její existenci vytváří a připouští pouze zákon (základ teorie fikce).

Dle Havla se právnické osoby postupem času přestaly demonizovat a projevil se zájem na formulaci pravidel nejen pro vznik a existenci právnických osob, jejich vnitřní organizaci, ale hlavně i způsoby řešení následků, které právnické osoby svým působením v reálném světě vyvolají. Právní úprava vzniku, založení, existence, jednání a zániku právnických osob se odvíjí právě od jednotlivých teorií právnických osob.

¹ Eliáš, K., Havel, B., Bezouška, P., Šustrová, D.: *Občanské právo pro každého, Pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku*, Praha: Wolter Kluwers, 2013, str. 113 (dále jen zkrácená citace „Eliáš a kolektiv: Občanské právo pro každého“).

Předmětem a účelem této práce je analýza současné právní koncepce jednání právnických osob v právním řádu České republiky s ohledem na změnu teoretické koncepce právnických osob v soukromém právu vnesenou do českého právního řádu občanským zákoníkem.

V úvodní kapitole této práce bude stručně nastíněn historický vývoj právnických osob v Českých zemích, a to zejména s důrazem na jednotlivé teorie právnických osob. Dále se bude autor věnovat analýze právnických osob – právní osobnosti, způsobilosti k nabytí práv a povinností vlastním jednáním (svéprávnosti) a jednání právnickým osob, a to s důrazem na předpoklady a povahu jednání právnické osoby v kontextu koncepce a platné úpravy občanského zákoníku, a nastínění koncepčních problémů, které současná právní úprava jednání právnických osob přináší.

V další části se pak autor bude zabývat jednotlivými úpravami jednání zástupců právnické osoby, kteří za ni jednají originárně *ex lege*, neboť právě na bedrech těchto zástupců leží jednání právnické osoby v reálném světě a jakékoli další zastupování právnické osoby se od nich odvíjí. Při analýze jednotlivých úprav jednání zástupců právnické osoby se autor pokusí nastínit a zodpovědět některé teoretické otázky, které současná právní úprava vyvolává.

V obsahově poslední části této diplomové práce se autor bude zabývat dílčími teoretickými, ale i praktickými otázkami, které současná právní úprava právnických osob vyvolává. První takovou otázkou je, zdali současná právní úprava umožňuje společné jednání statutárního orgánu a prokuristy.

Další teoretickou otázkou související s povahou jednání individuálního a kolektivního orgánu právnické osoby je, kdo nahrazuje vůli právnické osoby. Nahrazuje ji každý jednotlivý člen statutárního orgánu, či kolektivní orgán jako celek? Změní se tato situace v případě člena statutárního orgánu pověřeného jednáním se zaměstnanci?

Posledním tématem této práce je povaha rozhodování nejvyššího orgánu právnické osoby z pohledu staré a současné právní úpravy právnických osob. Autor se bude zabývat otázkou, zdali usnesení valné hromady představuje projev vůle právnické osoby, zdali je právním jednáním, zdali se tato povaha změní v případě jediného člena valné hromady. V závěru této práce pak autor shrne jednotlivá zjištění a odpovědi, ke kterým se v průběhu diplomové práce dopracoval.

2 K teoriím právnických osob

2.1 Stručný úvod do historie právnických osob

S některými útvary, které dnes považujeme za právnické osoby, nikoli však s pojmem právnické osoby samotným, se poprvé setkáváme již v dobách starého Říma. Samotný pojem právnické osoby úplně poprvé použil Gustav Hugo² v roce 1798, avšak nijak ho koncepčně neodlišil od do té doby používaného termínu morální osoby. Vymezení obsahu pojmu právnické osoby tak, jak ho známe dnes, je tradičně připisováno Friedrichovi Carlu von Savigny.

Rozmach vývoje právnických osob je spjat s průmyslovou revolucí, rozvojem moderní společnosti a hlavně s rozvojem přirozenoprávního myšlení v 19. a 20. století, které dle Frinty³ klade důraz zejména na člověka, jeho svobodu a na jeho vrozená a nedotknutelná práva. Nemalý vliv na vývoj práva a myšlení měl i výsledek velké francouzské revoluce, který dal základ myšlenkám liberalismu, a to zejména v rovině svobodné hospodářské soutěže a volného trhu. Historicky to byly, dle Frinty, právě změny na poli hospodářství a obchodu, které vždy iniciovaly potřebu změny práva, neboť z pohledu obchodu bylo nezbytné upustit od zastaralých koncepcí a institutů, které již nevyhovovaly novým poměrům, a zavedení úpravy nové, která akomodovala potřeby nově vzniklé.⁴ Právě nově vzniklá třída továrníků, bankéřů a velkoobchodníků iniciovala změny v zastaralém systému práva během průmyslové revoluce začátkem 19. století. Vznik hlavních teorií právnických osob právě v tomto období tak není náhodou.

Hurdík k tomu uvádí, že *„je příznačné, že obecný koncept právnické osoby se vytvořil souběžně s širokým etablováním kapitalistického společenského systému. V kapitalistickém systému nastala pozoruhodná konjunkce zájmů a trendů, jejichž prostřednictvím kapitalistický systém ovládl, resp. směřuje k ovládnutí světa. V jeho intencích se pociťuje jako nezbytná potřeba odosobnění nositelů těchto tendencí a jejich právní konstituování a vybavení potřebným právním potenciálem, který se ve srovnání s osobou fyzickou vyznačuje tendencí k maximalizaci oprávnění a minimalizaci*

² Např. v publikaci *Lehrbuch des Naturrechts als einer Philosophie des positiven Rechts*, 1978, str. 45, nebo v publikaci *Lehrbuch des heutigen Römischen Rechts*, 1811.

³ Frinta, O.: *Právnické osoby*, Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2008, str. 56 (dále jen zkrácená citace „Frinta, O.: Právnické osoby“).

⁴ Frinta, O., *Právnické osoby*, op. cit. str. 57.

*povinností, především odpovědnosti, která je v podmínkách vysoce rizikového kapitalistického podnikání považována za jednu z vážných hrozeb podvazujících osobní iniciativu jednotlivce.*⁵

Současný pojem právnické osoby se postupně vyvinul z konceptu osoby morální jakožto termínu platného práva,⁶ která se ovšem koncepčně neshodovala s termínem právnické osoby tak, jak ji známe dnes. Dle Berana lze uzavřít, že pojem „*morální osoby* byl oproti současnému chápání osoby právnické širší v tom smyslu, že zahrnoval nejenom korporativně organizovaná společenství osob, nýbrž i pouhé „*výdělkové společnosti*“, tedy smlouvy o sdružení.“⁷ Dle Berana lze rovněž uzavřít, že „*pojem morální osoby zahrnuje pouze sdružení osob, nikoli však sdružení majetku. V tomto smyslu je pojem morální osoby v jistém smyslu širší než pojem osoby právnické.*“⁸

Základ současné koncepce právnické osoby položil Savigny v jeho slavné publikaci *Systém římského práva* vydané v roce 1840.⁹ Zcela zásadní pro vývoj koncepce právnické osoby byl ovšem až Stubenrauchův komentář,¹⁰ který už striktně hovoří pouze o právnických osobách, které rozlišuje na korporace a na nadace a ústavy.

2.2 Klasické teorie právnických osob

Myšlenkovým základem pro vytvoření konceptu právnických osob tak, jak je známe dnes, je postupný příklon právní vědy k matematickému abstraktnímu uvažování, který zapříčinil, že osoba již nebyla striktně vnímána jako člověk jako takový, ale stále více jako subjekt práva, tj. nositele práv a povinností. Dle Berana na rozdíl od dnešního formalistického pojetí subjektivního práva právní věda 19. století konstruovala subjektivní práva toliko obsahově. Podstata subjektivního práva tak zároveň určovala základ pro pojem osoby v právním smyslu. Za vývoj teorií právnických osob dle Berana vděčíme především německé právní vědě 19. století. Tato

⁵ Hurdík, J.: *Právnické osoby a jejich typologie*, 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2002, str. 2.

⁶ Koncepce osoby morální vycházela z ustanovení § 26 ABGB, který stanovil: „*Jaká práva mají údové dovolené společnosti jedni ke druhým, ustavuje se smlouvou nebo účelem a zvláštními pro ně vydanými předpisy. Naproti jiným osobám mají společnosti dovolené vůbec táž práva jako jedna každá osoba...*“

⁷ Beran K.: *Pojem osoby v právu (Osoba, morální osoba, právnická osoba)*, Praha: Leges, 2012, str. 62 (dále jen zkrácená citace „Beran, K.: *Pojem osoby v právu*“).

⁸ Beran K.: *Pojem osoby v právu*, op. cit. str. 65.

⁹ Savigny, F.C.: *Systém des heutigen Römischen Rechts* (sv. I.–II.), Berlin 1840.

¹⁰ Stubenrauch, M.: *Das allgemeine bürgerliche Gesetzbuch* (díl I.-III.), Vídeň 1854-1858.

právní věda konstruovala teorie právnických osob především obsahově, čímž dala vzniknout základnímu rozdělení teorií právnických osob na teorie volní a teorie zájmové.¹¹

2.2.1 Volní teorie

Savigny jako jeden z hlavních představitelů volní teorie chápe člověka jako jediný subjekt práva. Další představitelé volní teorie se ovšem spíše než zkoumání pojmu osoby - člověka soustřeďují na zkoumání pojmu subjektivního práva, za jehož základ považují právě vůli. Základem volních teorií je premisa, že subjektem práva může být pouze osoba, která má vůli. Hölder definuje subjektivní právo jako možnost projevit vůli jako „*osobní práva člověka tkvící ve významu oprávněné moci, přičemž všechny subjekty nemají tuto moc stejnou.*“¹² Dle Höldera jednájí za právnickou osobu její zástupci, avšak oprávnění těchto zástupců nevychází z právní subjektivity zastoupené právnické osoby, ale z oprávnění, které zástupci přiznává přímo zákon. Hölder tak položil základ myšlenky rozdělení právního jednání nikoli na základě odlišení osob, ale na základě vůle, která právní jednání činí, a to buď jednání z vlastní vůle, nebo jednání z cizí vůle úředně propůjčené.

Základ tzv. imperativní teorie vůle položil August Thon,¹³ který rovněž vycházel z teorie vůle, avšak nikoli z vůle subjektu, nýbrž z vůle právního řádu. Dle Thona totiž subjektivní právo představuje ochranu poskytovanou právním řádem, která je konkretizována nárokem oprávněného subjektu dovolat se ochrany práva právě prostřednictvím právních norem.

Určitý kompromis mezi teorií volní moci a imperativní teorií vůle je teorie B. Windscheida,¹⁴ který konstatuje, že „*subjektivní právo je nezávislé na reálné vůli oprávněného.*“ Subjektivní právo je dle Windscheida propůjčené oprávnění k tomu, co právní řád dovoluje s tím, že právní řád je tvořen na základě vůle osob.

Dle Berana lze tak vývoj jednotlivých volních teorií sumarizovat do několika stádií. Do stádia, kdy byla rozhodná vůle individuálního subjektu, do stádia, kdy byla

¹¹ Beran K.: Pojem osoby v právu, op. cit. str. 170.

¹² Hölder, O.: *Natürliche und juristische Person*, Leipzig 1905.

¹³ Thon, A.: *Rechtsnorm und subjectives Recht*. Weimar 1878.

¹⁴ Windscheid, B.: *Lehrbuch des Pandektenrechts I*, Frankfurt 1887.

rozhodná imperativní vůle právního řádu a do stádia, kdy se individuální vůle mohla projevit pouze v rámci právního řádu. Hlavním argumentem proti aplikaci volních teorií pak Beran spatřuje v tom, „že právní osobnost je (na základě volní teorie) pravidelně přiznávána i těm osobám, které žádnou vůlí nedisponují. V takovém případě můžeme buď mluvit o vůli pudové, nebo o vůli fingované, přičemž v obou případech záleží zcela na rozhodnutí normotvůrce, kterým útvarům právní osobnost přizná.“¹⁵ Typickými zástupce volních teorií jsou teorie zájmová a teorie reálné svazové osobnosti (teorie organická/ teorie reality).

2.2.1.1 Teorie fikce

Typickým zástupcem volních teorií je Savignyho teorie fikce, která časově předchází myšlenkám Höldera, Thöna či Windscheida. Teorie fikce vycházející z konstrukce, že osoba a právní subjekt splývají, neboť to je právě jen člověk, který je způsobilý k právům a povinnostem. Dle Savignyho je primárním právním subjektem člověk, na nějž se váže subjektivní právo, protože pouze člověk může se svými právy disponovat na základě svobodné vůle. Avšak již v době života Savignyho právní úřad připouštěl existenci jiných právních subjektů. Dle Frinty¹⁶ se právě tento rozkol právní teorie snažila překlenout fingováním existence právnické osoby. Savigny vycházel z konstrukce, že právní subjektivita nemusí náležet pouze člověku, ale může být přiznána či rozšířena na umělé, jako právem vytvořené subjekty. Fingovaná osoba měla v zásadě požívat stejná práva a povinnosti jako kdyby disponovala stejnými atributy jako osoba přirozená. Savigny stavěl právnickou osobu na roveň osobám přirozeným, avšak omezoval právní vztahy právnických osob toliko na soukromá práva a zásadně nepřipouštěl způsobilost právnické osoby spáchat zločin či deliktní způsobilost.

Savigny uvádí, že „byť právnické osoby spočívá na zastoupení vůlí určitých jednotlivých lidí, která je přičítána jako její vlastní vůle na základě fikce.“¹⁷ Teorie fikce nepřipouští způsobilost právnické osoby k právním jednáním, pročež i jednání zástupců právnické osoby představovalo pouze fingované jednání právnické osoby.

¹⁵ Beran K.: Pojem osoby v právu, op. cit. str. 168.

¹⁶ Frinta, O.: Právnické osoby, op. cit. str. 60.

¹⁷ Savigny, F.C.: System des heutigen Römischen Rechts (sv. II.), Berlin, 1840, str. 282.

Lze uzavřít, že dle teorie fikce existence právnické osoby (právní osobnost) nemá oporu v přirozeném světě, ale vychází čistě z právní fikce existence, kterou právnickým osobám propůjčuje právní řád.

2.2.1.2 Teorie reálné svazové osobnosti (teorie organická/ reality)

Zatímco teorie fikce stojí na principu, že právnické osoby ve skutečném světě neexistují a jejich existence stojí toliko na principu fikce právního řádu, teorie reálné svazové osobnosti (teorie organická či teorie reality) vychází z principu, že právnická osoba v reálném světě skutečně existuje a nejde jen vymyšlený právní konstrukt. Přestože se teorie fikce a teorie organická často staví do pozice vzájemných protipólů, dle Berana mají teorie fikce a teorie organická společný základ v tom smyslu, že obě teorie vycházejí z myšlenky subjektivního práva jako volní moci.¹⁸ Dle organické teorie ovšem tato vůle právnické osoby reálně existuje, zatímco u teorie fikce se toliko finguje prostřednictvím právního řádu.

Za hlavního propagátora teorie reálné svazové osobnosti se považuje Otto von Gierke,¹⁹ který se podrobně zabýval subjektivitou právnické osoby. Gierke rozlišoval mezi korporacemi a společenstvím nedílné ruky. Samotné Gierkeho rozlišování mezi výše uvedenými není pro účely této práce zásadní, protože se jím autor nebude blíže zabývat. Zásadní část Gierkeho učení ovšem spočívá v Gierkeho myšlence, že „*korporace je reálnou osobou svazovou, tj. organismem, který má svoji samostatnou, skutečnou existenci, svoje orgány a svoji vůli a tato vůle svazová je naprosto odpoutaná od vůle jednotlivců.*“²⁰ K tomu, aby určitá entita byla reálnou osobností, bylo ovšem potřeba dle Wundta naplnění dvou dílčích znaků, a to existence svazového vědomí a svazové vůle.²¹ Základním atributem právnické osoby dle teorie reálné svazové osobnosti je, že právnická osobnost existuje ještě před tím, než právní řád její existenci uzná.

Dle teorie reálné svazové osobnosti nejsou právnické osoby pouze vykonstruované právní entity, ale jsou reálné osoby - organismy stejně jako osoby přirozené. Dle Gierkeho není právnická osoba pouhou sumou jejích členů, ale tvoří

¹⁸ Beran K.: Pojem osoby v právu, op. cit. str. 78.

¹⁹ Otto von Gierke je autorem věhlasných spisů *Das Deutsche Genossenschaftsrechts* či *Genossenschaftstheorie und die deutsche Rechtsprechung*.

²⁰ Gierke, O.: *Genossenschaftstheorie*, str. 350.

²¹ Wundt, W.: *System der Philosophie*, Leipzig 1907, str. 201.

něco více, entitu, která existuje bez ohledu na její uznání právním řádem. Gierke chápal korporace jako ucelené osoby, které disponují společnou a jedinečnou vůlí. Dle organické teorie právnická osoba v realitě existuje bez ohledu na stát. Stát pak existenci právnické osoby dle teorie reálné svazové osobnosti právně uzná na základě její samotné existence nebo při splnění nějakých dalších podmínek. Podstatou teorie reálné svazové osobnosti je, že právní řád existenci právnické osoby uzná, avšak samotná existence právnické osoby není na právním řádu závislá.

S ohledem na odlišné chápání existence právnických osob tak na rozdíl od Savignyho teorie fikce, teorie reálné svazové osobnosti přiznává právnickým osobám způsobilost k právním jednáním, neboť kde je reálná vůle, může být i reálné právní jednání.

Dle Berana je hlavní slabinou této teorie její metafyzické zdůvodnění, které spočívá v tvrzení, že existuje nadindividuální svazová jednota, jejíž existenci empiricky dokázat nelze.²²

2.2.2 Zájmové teorie

Slabinou volních teorií je rovněž skutečnost, že v některých případech jsou za osobu v právním smyslu považovány i útvary a osoby, které vůli nemají či ji mají zásadně omezenou. S návrhem řešení přišel R. Ihering, který je považován za zakladatele zájmové teorie osob v právním smyslu. Základní východiskem zájmové teorie je stejně jako u volních teorií myšlenka, že skutečným subjektem práva je právě člověk. Dle Berana Ihering nespatřuje podstatu subjektivního práva ve vůli, nýbrž v užitku či zájmu.²³ Dle Iheringa existuje subjektivní právo k tomu, aby garantovalo člověku uspokojení jeho potřeb, naplnění individuálního účelu a chránilo jeho zájmy. Subjektivní právo tak představuje právem chráněný zájem.²⁴ Dle této koncepce absence vůle nepředstavuje překážku, neboť existence zájmu není na vůli osob jakkoli vázána.

Na Iheringovu koncepci navázal Ernst Imanuel Bekker,²⁵ který ovšem vycházel z myšlenky, že subjektivní právo jako chráněný zájem je nezbytné spojit s vůlí. Dle

²² Beran K.: Pojem osoby v právu, op. cit. str. 168.

²³ Beran K.: Pojem osoby v právu, op. cit. str. 81.

²⁴ Ihering, R.: Geist des römischen Rechts auf der verschiedenen Stufen seiner Entwicklung (díl III) Leipzig 1865, str. 317.

²⁵ Bekker, E.: System des heutigen Pandektenrechts, Weimar 1886, str. 58.

Bekkera vhodná kombinace zájmu a vůle dávala vzniknout právnímu subjektu. Bekker rovněž na rozdíl od Iheringa došel k závěru, že subjektem práva nemusí být nutně jenom člověk. Dle Berana je pro Bekkera subjektem „*jen ten, jemuž práva reálně náleží, přičemž počítá i s právními vztahy bez člověka jako subjektu. Ty pak definuje jako právo bez subjektu, resp. jako právo s fingovaným subjektem.*“²⁶

Ještě dál pak došel Gustav Schwarz, který zastával názor, že určující není otázka, komu právo náleží, ale otázka za jakým účelem právo existuje. Schwarz tvrdil, že okruh práv nevymezuje subjekt, ale účel, který tyto právo sledují, a to jak u osob fyzických, tak u osob právnických. Schwarz dochází tak daleko, že konstatuje, že samy účely představují právní subjekty a člověk jako přirozená osoba je pouhým správcem těchto práv. Výsledkem konstrukce zájmové teorie je myšlenka, že subjekty práv jsou samotné účely a osoby, a to ať už fyzické nebo právnické jsou toliko jejich správci.

Obecně lze shrnout, že zájmová teorie právnických osob považuje za dominantní charakteristiku právnické osoby její účel, tj. ochrana zájmů, a to především zájmů ekonomických.

2.2.3 Kombinované teorie

Jistý kompromis mezi volními teoriemi a teoriemi zájmovými představují tzv. kombinované teorie právnických osob, za jejichž otce lze považovat Edmunda Bernantzika, který zastával názor, že subjektivní právo je kombinací vůle a zájmu, jehož naplnění právní řád uznává.²⁷ Dle kombinované teorie právnických osob musí každá osoba disponovat dvěma dílčími znaky, a to existence cíle volního jednání, jež právní řád uznává jako samoučel, a existence vůle tento cíl zrealizovat. U právnických osob pak Bernantzik konstatuje, že zde musí být jednotný vlastní cíl a jednotná samostatná vůle tento cíl uskutečnit.

Ne všichni právní teoretici přiklánějící se ke kombinované teorii právnických osob se ovšem s Bernantzikovou teorií plně ztotožňují. Například Georg Jellinek, který se zasloužil o širší akceptaci kombinované teorie právnických osob, odmítal názor, že zde reálně existuje kolektivní vůle právnické osoby, neboť ji považoval za

²⁶ Beran K.: Pojem osoby v právu, op. cit. str. 82.

²⁷ Bernantzik, E.: Kritische Studien über den Begriff der juristischen Person und über die juristische Persönlichkeit der Behörden insbesondere, Reprint v Forschung aus Staat und Recht, Wien 1996, str. 44.

psychologicky nemožnou.²⁸ Základem koncepce právnických osob dle kombinované teorie různých právních teoretiků ovšem zůstává myšlenka, že subjektivita právnické osoby vyplývá ze současné existence právním řádem uznaného samoučelu a vůle tohoto účelu dosáhnout.

2.3 Moderní teorie právnických osob

Zásadním bodem pro teorie právnických osob jako osob v právu představoval přechod od právního pozitivismu k právnímu normativismu a jeho rozvoji na počátku 20. století. Zatímco právní pozitivismus vycházel v teorii při klasifikaci osoby v právu z člověka jako přirozeného subjektu práv a povinností, právní normativismus plně akceptoval a dokončil myšlenky abstraktizace pojmu osoby v právu. Osobou v právním smyslu totiž nadále není chápán člověk jako přirozená osoba, nýbrž nositel subjektivního práva.²⁹ Do popředí se dostává myšlenka, že právní subjektivitu může právní řád spojit s kterýmkoli kusem vnějšího světa či s myšlenkou či představou něčeho, co v reálném světě ani neexistuje. Právní normativismus vycházel při klasifikaci osoby v právním smyslu ryze z platného práva. Od druhé poloviny 20. století se ovšem právní teorie postupně vracela k myšlenkám právního pozitivismu, neboť se ukázalo, že právní normativismus může představovat nebezpečný politický nástroj, a to zejména v totalitních režimech.

Druhá polovina 20. století se nesla v duchu rozmachu různých metod a přístupů k teorii právnických osob. Dle Berana lze ovšem konstatovat, že moderní teorie práva nepřinesla žádnou novou konzistentní teorii právnických osob.³⁰

Z rozmanité škály jednotlivých pohledů na teorie právnických osob lze poukázat například na teorii Rolffa Ostheima navazujícího na kombinované teorie právnických osob, který zastával názor, že ani samotná vůle, ani existence zájmu nestačí k personifikaci subjektu v právním smyslu a mluví o osobě jako o zájmové jednotce. Dle Ostheimova mínění musí být každá zájmová jednotka uznána právním řádem a zároveň musí disponovat vnitřní organizací a strukturou, která vstupování do právních vztahů

²⁸ Jellinek, G.: System der objektiven öffentlichen Rechte. Tübingen 1905, str. 41.

²⁹ Beran K.: Pojem osoby v právu, op. cit. str. 169.

³⁰ Beran K.: Pojem osoby v právu, op. cit. str. 173.

fakticky umožní.³¹ K požadavku na existenci vůle a zájmu tak Ostheim přidává ještě požadavek na organizační strukturu právnické osoby.

Za další lze zmínit *teorii autopoietických systémů (systémová teorie)* Gunthera Teubnera, který spatřuje podstatu právnické osoby v „kolektivním aktérovi“ (*corporate actor*), který představuje přenos jednání, jež připisujeme jednotlivé osobě, na osobu druhou a následně na celý kolektiv.³² Teubner tak rozlišuje mezi systémem jednání individuálním a jednáním kolektivním. Kolektivizovaným jednáním tak dle Teubnera osoba konstruuje svou identitu. Na základě této konstrukce sociální identity právnické osoby je pak právní řád v podstatě nucen, aby takové entitě přiřkl i osobnost právní.

Dle názoru autora této práce je třeba rovněž zmínit velmi pragmatický přístup Thomase Raisera, který obecně rozlišoval dvě roviny pohledu na právnickou osobu jako osobu v právu. Zaprvé normativní pohled na právnickou osobu jako systémový pojem platného práva a za druhé materiální pohled na právnickou osobu jako konstrukt, jehož sociální, hospodářské, etické a politické aspekty jsou předmětem různých se právních teorií.³³ Raiser je toho názoru, že při stanovení pojmu a konstrukce právnické osoby je potřeba zkoumat oba tyto pohledy a vyvodit pojem právnické osoby z jednotlivých stavebních prvků, které ji utvářejí. Raiser se podrobně zabývá jednotlivými dílčími aspekty, stavební prvky či atributy, které právnickou osobu vytváří, a definuje právnickou osobu jako „*v sociálním životě samostatně vystupující a jednání způsobilé spolky a organizace, které platné právo uznává stejně jako fyzické osoby a přiznává jim principiálně neomezenou právní způsobilost.*“³⁴

Dalším významným zásadním zástupcem moderních teorií právnických osob je Jerzy Wróblewski, který se zaměřil na analýzu právnických osob pomocí lingvistických metod.³⁵ Wróblewski si klade otázku, zdali pojem právnické osoby sám o sobě má, nebo nemá význam, a podle toho rozděluje teorie právnických osob na teorie synkategoramatické (nemá význam) a kategoramatické (má význam). Kategoramatické teorie pak dále rozděluje podle toho, zdali odkazují na konkrétní právní substrát

³¹ Beran K.: Pojem osoby v právu, op. cit. str. 171.

³² Beran K.: Pojem osoby v právu, op. cit. str. 172.

³³ Beran K.: Pojem osoby v právu, op. cit. str. 123.

³⁴ Beran K.: Pojem osoby v právu, op. cit. str. 125.

³⁵ Wróblewski, J.: Legal Person: Legal language and reality, Quaderni Fiorentini 11/12, 1982.

(substrátové teorie) či nikoli (antisubstrátové teorie). Wróblewski tak zavádí nové rozdělení jednotlivých teorií právnických osob na základě lingvistických metod.

Jako posledního zástupce moderních teorií právnických osob si autor této práce dovolí zmínit Dnistrjanského teorii nositelů práva, která dle názoru autora této práce představuje velice originální přístup ke koncepci právnických osob, a to i přesto, že základním kamenem této teorie je do určité míry teorie reálné svazové osobnosti. Dnistrjanský důsledně odmítal pojmy jako osoba v právním smyslu, subjekt práva či teorii fikce. Dnistrjanský zastával názor, že základem soukromého práva je autonomie nositelů soukromého práva, která představuje způsobilost vydávat ve vlastním oboru působnosti pravidla a autoritativně rozhodovat.³⁶ Dnistrjanský rovněž uznával, že autonomie může být omezená, nebo neexistující např. u dětí nebo lidí duševně nemocných, pročež rozlišoval aktivní a pasivní nositele soukromých práv. Teorie nositelů soukromých práv tak dle Dnistrjanského nerozlišuje mezi osobou fyzickou či právníkou, avšak pro právníkové osoby stanoví pro existenci jejich autonomie požadavek zájmové sféry, ve které má svou autonomii uplatňovat, a existenci schopnosti k činům a vlastní organizaci, která umožňují autonomii vykonávat.

2.4 Teorie právníkové osoby v současném hmotném právu

Základní kodexem, který definuje právníkou osobu, její povahu, organizaci, její jednání a další atributy je občanský zákoník. Zákonodárce v důvodové zprávě k ustanovením § 15-21 občanského zákoníku uvádí, že „*osnova odmítá antropologizaci právníkových osob a bere za své hledisko, že právníkové osoby jsou umělé lidské útvary, které jsou vytvořeny proto, aby sloužily zájmům člověka, nikoli proto, aby mu byly ve všem postaveny roveň.*“³⁷ Rovněž Dvořák v komentáři k ustanovení § 20 odst. 1 občanského zákoníku uvádí, že „*právníkové osoby nemají vlastní biologicky danou existenci; život vdechl právníkým osobám zákonodárce svým normativním rozhodnutím.*“³⁸ Z uvedeného vyplývá, že současná právní úprava občanského zákoníku se přiklání k aplikaci teorie fikce právníkových osob.

³⁶ Dnistrjanský, S.: *Základy moderního práva soukromého*, Praha, Česká akademie věd a umění, 1928, str. 201.

³⁷ Důvodová zpráva k § 15 až 21 občanského zákoníku

³⁸ Dvořák, T.: *Občanský zákoník – Komentář – Svazek I. (obecná část)*, Wolter Kluwers, 2014, § 20 (dale jen zkrácená citace “Dvořák, T. Nebo jiný autor: Občanský zákoník – Komentář – Svazek I”).

Teoretická koncepce starého občanského zákoníku nebyla v tomto ohledu zdaleka tak jednoznačná jako úprava současná. V ustanovení § 13 odst. 1 starý občanský zákoník stanovil, že „*Právníká osoba jedná statutárním orgánem nebo za ni jedná zástupce.*“ Starý občanský zákoník rovněž přiznával právníkům osobám způsobilost k nabývání práv a povinností vlastním právním jednáním (svéprávnost dne současné úpravy občanského zákoníku).³⁹ Z judikatury a praxe se navíc dovozovalo, že jednání statutárního orgánu právníké osoby bylo přímým jednáním právníké osoby, nikoli jednáním v zastoupení.

Teorie fikce způsobilost právníké osoby k právnímu jednání, resp. k nabývání práv a povinností vlastním jednání vůbec nepřipouští. Z uvedeného autor této práce proto dovozuje, že teoretická koncepce právníkých osob podle starého občanského zákoníku stále spíše na základech teorie organické než na základě teorie fikce.

Dle některých autorů ovšem ani v případě současného občanského zákoníku nelze bez dalších pochybností hovořit o teorii fikce. Například Rainer uvádí, že nelze dovodit jednoznačný příklon k teorii fikce, a to například z tohoto důvodu, že vztah mezi statutárním orgánem právníké osoby a právníkou osobou nelze klasifikovat pouze jako vztah zástupčí. Dle ustanovení § 167 občanského zákoníku je právníká osoba vázána protiprávním činem, kterého se při plnění svých úkolů dopustil člen orgánu právníké osoby. Pokud by jednání zástupců právníké osoby vycházelo pouze z principů zastoupení, nemohla by být právníká osoba vázána i protiprávním činem svého zástupce.⁴⁰

Závěrem lze dovodit, že příklon teoretické koncepce občanského zákoníku k teorii fikce právníkých osob je velice silný, ovšem nelze bez dalšího konstatovat, že občanský zákoník vychází pouze z teorie fikce, neboť obsahuje ustanovení, jako například § 167, která jsou v rozporu s principy teorie fikce.

³⁹ Srov. Ustanovení § 19 odst. 1 starého občanského zákoníku.

⁴⁰ Rainer F., K povaze právníké osoby, *Právní rozhledy* 21/2014, str. 755.

3 Jednání právnických osob v platné právní úpravě ČR

3.1 Koncepce právnických osob a právní jednání

3.1.1 Právnická osoba a právní osobnost

Pojem právnické osoby a jejího jednání je v českém právním řádu promítnut v občanském zákoníku, v části první, hlavě II., Díl 3, v ustanovení § 118 a 418, v nichž občanský zákoník upravuje obecnou právní úpravu právnických osob v České republice. Na právnické osoby se rovněž použijí ustanovení § 15 až 22 v části první, hlavě II. dílu 1 občanského zákoníku, které upravují základní atributy osob, tj. právní osobnost obecně,⁴¹ svéprávnost v případě fyzických osob a schopnost mít práv a povinnosti v případě právnických osob.

Výše uvedená ustanovení představují základní rámec právní úpravy pojmu, povahy a jednání jakékoli právnické osoby. Ve smyslu § 20 odst. 1 občanského zákoníku se právnickou osobou rozumí „*organizovaný útvar, o kterém zákon stanoví, že má právní osobnost, nebo jehož právní osobnost zákon uzná.*“ Současná úprava se tak odlišuje od úpravy obsažené ve starém občanském zákoníku, neboť stanoví, že obecnou hypotézu, za jejíhož splnění se určitý útvar považuje za právnickou osobu, zatímco úprava starého občanského zákoníku taxativně vymezovala, jaké subjekty se považují za právnickou osobu.⁴²

Dle Frinty je nezbytné si pod požadavkem organizovaného útvaru představit vnitřní strukturu právnické osoby, kterou představuje její jednatelské ústrojí.⁴³ Jinými slovy, lze uzavřít, že právnickou osobou nemůže být entita, která nedisponuje vlastním jednatelským ústrojím. Z ustanovení § 20 odst. 1 občanského zákoníku vyplývá, že aby mohla určitá abstraktní entita, tedy osoba v právu odlišná od fyzických osob, být nositelem práv a povinností, je dále nutné, aby měla právní osobnost. Určitou výjimku z tohoto pravidla představuje jednání jménem právnické osoby před jejím vznikem dle § 127 občanského zákoníku. Jednáním jménem právnické osoby před jejím vznikem se autor bude zabývat dále v této diplomové práci.

⁴¹ S účinností občanského zákoníku došlo ke změně terminologie. Pojem „právní subjektivita“, který používal starý občanský zákoník, byl nahrazen termínem „právní osobnost.“

⁴² Srov. ustanovení § 18 odst. 2 občanského zákoníku.

⁴³ Frinta, O.: Právnické osoby, op. cit. str. 131.

Právní osobností právnické osoby se ve smyslu § 15 odst. 1 občanského zákoníku rozumí „*způsobilost mít v mezích právního řádu práva a povinnosti*,“ tj. způsobilost být subjektem právních vztahů, být těmito vztahy vázán a nést odpovědnost za jejich porušení. Ustanovení § 118 občanského zákoníku pak stanoví, že „*právnická osoba má právní osobnost od svého vzniku do svého zániku*.“

Z ustanovení § 20 odst. 1 občanského zákoníku vyplývá, že právní osobnost právnické osoby musí být zákonem stanovena, či jeho dikcí uznána. *A contrario*, pokud zákon výslovně nestanoví, že určitý útvar je právnickou osobou, nebude tento útvar právnickou osobou ve smyslu subjektu práva. Frinta k tomuto požadavku uvádí, že jde o logický požadavek, neboť důkaz existence právnické osoby nelze hledat v přirozeném světě, neboť právnická osoba je právní fikcí bez základu v reálném světě, a tedy i důkaz o tom, že nějaká entita je právnickou osobou, musí být důkazem právním, který nelze nahradit důkazem jiným.⁴⁴

3.1.1.1 Rozsah právní osobnosti

Rozsah právní osobnosti vyplývá z dikce § 20 odst. 1 občanského zákoníku, který stanoví, že „*právnická osoba může bez zřetele na předmět své činnosti mít práva a povinnosti, které se slučují s její právní povahou*.“ Současná právní úprava se tak odchýlila od dosavadní úpravy způsobilosti obsažené v ustanovení § 19a odst. 1 starého občanského zákoníku, které stanovilo, že „*způsobilost právnické osoby nabývat práva a povinnost může být omezena jen zákonem*.“ Na rozdíl od některých jiných států, zejména států, ve kterých je silně zakořeněna anglo-americká právní kultura *common law*,⁴⁵ je způsobilost právnických osob v českém právním řádu založena na zásadě neomezené volnosti. Doktrína *ultra vires*,⁴⁶ která je typická pro státy tradičního *common law* se tak neuplatní.

⁴⁴ Frinta, O.: Právnické osoby, op. cit. str. 131.

⁴⁵ Common law nebo také soudní právo či právo precedentů je právní systém odlišný od kontinentální právní kultury, na jejímž základě je vystavěn i právní řád České republiky. Zatímco kontinentální kultura práva stojí na principu komplexních zákonných úprav a kodifikací jednotlivých odvětví, common law je založeno na vytváření práva spíše skrze soudní rozhodnutí, která mají sílu zákona, než v psaných zákonech. Rozdíl mezi oběma právními kulturami se v dnešní době postupně zmenšuje a dochází k vzájemnému prolínání obou právních kultur.

⁴⁶ *Ultra vires* neboli česky „mimo či nad rámec oprávnění“ je doktrína angloamerického práva, na jejímž základě jsou právnické osoby způsobilé toliko k právním jednáním souvisejícím s jejich předmětem činnosti. Právní jednání, která nesouvisí s předmětem činnosti právnické osoby, jsou *ex lege*

Pomineme-li odlišnou textaci současného ustanovení § 20 odst. 1 občanského zákoníku a § 19a odst. 1 starého občanského zákoníku, je rozsah způsobilosti právnických osob k nabývání práv a zavazování se k povinnostem (právní osobnosti) v nové právní úpravě prakticky totožný.

Ve srovnání s právní úpravou obsaženou ve starém občanském zákoníku se ovšem současná právní úprava může jevit jako méně šťastná. Starý občanský zákoník totiž jednoznačně stanovil, že způsobilost nabývat práva a povinnosti lze omezit toliko na základě zákona.⁴⁷ Nebylo-li dáno zákonného omezení, nebyla právnická osoba v nabývání práv a povinností nijak omezena.⁴⁸ Současná právní úprava § 20 odst. 1 občanského zákoníku ovšem stanoví, že právnická osoba může mít jen ta práva a povinnosti, které se slučují s její povahou. A *contrario*, tedy právnická osoba nemůže mít práva a povinnosti, které se s její povahou neslučují.⁴⁹ Jinými slovy tam, kde bylo dříve jasně stanoveno, jakým způsobem je způsobilost právnické osoby limitována, je dnes blíže neurčité ustanovení, jehož výklad, respektive aplikace nemusí být vždy zcela jednoznačná a je v zásadě věcí judikatury, aby určila, jaká práva a povinnosti právnických osob jsou neslučitelná s její povahou.

Eliáš v aktualizované důvodové zprávě k ustanovení § 15 až 22 občanského zákoníku uvádí, že tato rozdílná formulace byla zvolena s odůvodněním, že není věcí zákona, aby se zabýval jednotlivými dílčími okolnostmi, které mohou být určující pro posouzení způsobilosti právnické osoby k nabývání práv a povinností. Dle Eliáše se tak jako vhodné jeví, aby tato způsobilost byla dána právě povahou věci, která rozhodne v individuální situaci na základě konkrétních okolností.⁵⁰ Autor této práce se ovšem kloní k názoru, z pohledu právní jistoty je současná právní úprava spíše nešťastná a matoucí, neboť vytváří prostor pro právní nejistotu.

neplatná. Právnická osoba je tak vázána pouze právními jednáními, která souvisí s předmětem její činnosti.

⁴⁷ Srov. ustanovení § 19a odst. 1 starého občanského zákoníku.

⁴⁸ Za zákonné omezení bylo nutné rovněž považovat jakákoli ustanovení, která limitovala platnost právních jednání obecně, a to ať už jednání osob právnických, nebo fyzických. Jako příklad lze uvést nutný soulad právního jednání s dobrými mravy, veřejným pořádkem, zákaz rozporu právního jednání se zákonem apod.

⁴⁹ Dle důvodové zprávy k § 118 – 119 občanskému zákoníku bude takovým jednáním například učinění závěti či osvojení člověka.

⁵⁰ Eliáš a kolektiv, Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem, Sagit 2012, str. 76 (dále jen zkrácená citace „Eliáš a kolektiv: Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou“).

3.1.2 Právní osoba a svéprávnost

Způsobilost mít práva a povinnosti je pevně spjata se způsobilostí právně jednat a zavazovat se k povinnostem vlastním jednáním. U fyzických osob o způsobilosti nabývat pro sebe vlastním právním jednáním práva a zavazovat se k povinnostem hovoříme jako o svéprávnosti.⁵¹ Rozsah svéprávnosti fyzických osob je různý, a to obecně podle věku či stupně volního a mentálního vývoje a vyspělosti. Svěprávnost fyzických osob není tématem této diplomové práce, protože se autor nebude zabývat rozsahem svéprávnosti fyzických osob a možností jejího omezení. Pro účely této diplomové práce ovšem je zásadní skutečnost, že svéprávnost fyzických osob je dána faktickou schopností fyzických osob právně jednat a zavazovat se k povinnostem. Právě od této schopnosti a možnosti jednat v reálném světě, nikoli pouze v abstraktním světě práva, se právní úprava svéprávnosti odráží a vychází z ní při stanovování rozsahu způsobilosti fyzických osob právně jednat a zavazovat se k povinnostem.

Právní osoba je ovšem právní fikcí, právně-technickou konstrukcí – nehmotnou entitou, která existuje pouze v právu a nemá základ v reálném světě. Právní úprava jednání právnických osob je tak stejně jako právní osobnost právnických osob konstruktem čistě právním, který rovněž nemá základ v reálném světě. Současná právní úprava na rozdíl od právní úpravy obsažené ve starém občanském zákoníku nepřiznává právní osobě vůli, a ani neuznává způsobilost právnických osob samostatně a přímo jednat. Z tohoto důvodu nelze dle současné právní úpravy hovořit u právnických osob o způsobilosti nabývat práva a zavazovat se k povinnostem vlastním právním jednáním – dříve způsobilosti k právním úkonům,⁵² neboť právní osoba dle koncepce nového občanského zákoníku samostatně, tj. vlastními právními jednáními, jednat nemůže, a tedy u ní nelze ani hovořit o způsobilosti k právním jednáním.

V tomto bodě vyvstává otázka, zdali není právní osoba osobou nesvéprávnou. Argument pro nesvéprávnost právní osoby lze spatřovat v dikci ustanovení § 151 odst. 1 občanského zákoníku, ze kterého vyplývá, že členové orgánu právní osoby v mezích zákona za právní osobu rozhodují a nahrazují její vůli. Dle Eichlerové je

⁵¹ Termín svéprávnost nahradil pojem způsobilost k právním úkonům. Z pohledu teorie práva se jedná o termín věcně správný, neboť lépe vystihuje podstatu způsobilosti vlastním jménem nabývat práva a povinnosti a být tedy osobou svého práva. Pojem svéprávnost vychází z latinského *sui iuris*, tedy „své právo.“

⁵² Právní jednání se dle zákona starého občanského zákoníku označovaly za právní úkony. Nový občanský zákoník ovšem od této terminologie upouští a hovoří o právních jednáních.

argumentem pro nesvéprávnost právnické osoby následující: „*Nahrazují-li orgány právnické osoby vůli právnické osoby, zákon tím stanoví, že právnická osoba žádnou vlastní vůli nemá, a z toho je nutno dovodit, že nemá-li právnická osoba vůli, nemůže ji ani projevit navenek, ergo právnická osoba není schopna právního jednání, a tudíž je nesvéprávná.*“⁵³

Avšak při bližším zkoumání ustanovení občanského zákoníku týkající se právní úpravy osob ne zcela svéprávných je dle Eichlerové zřejmé, že za osoby ne zcela svéprávné lze považovat toliko osoby fyzické a na osoby právnické se tato ustanovení nepoužijí.⁵⁴ Ke stejnému názoru se kloní i Zoulík, který uvádí, že právnická osoba je zcela svéprávná a její způsobilost k právním jednáním se kryje s její právní osobností.⁵⁵ Rovněž starší právní nauka uzavírá, že názor, že „právnická osoba má být postavena nikoli na roveň normálnímu člověku, ale člověku nesvéprávnému“ je nesprávný.⁵⁶ Lze tedy uzavřít, že právnická osoba není osobou nesvéprávnou či ne zcela svéprávnou a příslušná ustanovení o nesvéprávnosti se na ni nepoužijí.

3.1.3 Předpoklady jednání právnických osob

Jak již bylo řečeno výše v kapitole 3.1.1.1, způsobilost právnických osob mít práva a povinnosti je limitována její povahou. Obecně platí, že ne každý útvar nadaný způsobilostí právně jednat a zavazovat se k povinnostem, je zároveň osoba v právu, tj. osobou nadanou právní osobností.

Beran tuto problematiku popisuje na příkladu nadace. Nadace jakožto soubor účelově určeného jmění je právnickou osobou, která je ze zákona nadána právní osobností. Beran popisuje hypotetickou situaci, ve které by byl určitý souhrn majetku, například pozemek a budova, právním řádem označen za právnickou osobu, tedy právnickou osobu ne nepodobnou nadaci. Přestože by taková právnická osoba byla nadána právní osobností, tj. schopností mít práva a povinnosti, lze jen těžko uvažovat o tom, že by tento souhrn majetku – materiálních statků, byl zároveň schopen sám

⁵³ Eichlerová, K.: Obchodní korporace a svéprávnost. Právní obzor 4/2014, str. 345 (dále jen zkrácená citace „Eichlerová, K.: Obchodní korporace a svéprávnost“).

⁵⁴ Např. ust. § 55 odst. 1 občanského zákoníku hovoří výslovně o omezení svéprávnosti člověka s ohledem na stupeň neschopnosti postarat se o své vlastní záležitosti s plným uznáním jeho práv a osobní jedinečnosti. Lze tedy uzavřít, že úprava svéprávnosti se vztahuje toliko k člověku jakožto lidské bytosti.

⁵⁵ Dvořák, J., Švestka, J., Zuklínová, M. Občanské právo hmotné, Svazek I. Díl první: Obecná část. Praha: Wolters Kluwer, 2013, str. 265.

⁵⁶ Tilsch, E.: Občanské právo. Část všeobecná. Praha: Wolters Kluwer, 2012, str. 137.

nabývat práva a zavazovat se povinnostem. Z logiky věci tedy vyplývá, že k tomu, aby právnická osoba byla schopna právně jednat a zavazovat se k povinnostem, je nezbytné, aby zároveň splňovala další předpoklady.⁵⁷ Některé tyto předpoklady vyplývají přímo z dikce zákona, další pak z právní doktríny.

Dle Berana je prvním předpokladem možnost identifikace entity nadané právní osobností, neboť pokud nelze subjekt odlišit od jiného subjektu, lze těžko uvažovat o rozsahu jeho schopnosti právně jednat a zavazovat se k povinnostem či dokonce stanovit rozsah jeho právní osobnosti. Typickými prostředky identifikace právnické osoby jsou její firma, sídlo či identifikační číslo osoby. Dle K. Berana není množství těchto znaků důležité, pokud tyto znaky postačují k *nezaměnitelné identifikaci*⁵⁸ právnické osoby.⁵⁹

Dalším předpokladem schopnosti právnické osoby právně jednat a zavazovat se k povinnostem je schopnost fakticky jednat, tedy schopnost činit konkrétní právní jednání. Na rozdíl od svéprávnosti fyzických osob ovšem nelze tuto schopnost právnických osob dovodit z rozumového a volního vývoje osoby či její vyspělosti, neboť dle teoretické koncepce fikce právnických osob v platném právu právnická osoba tyto atributy jednoduše postrádá – nemá vůli, pročež sama o sobě nikdy nemůže být schopna činit právní jednání. Schopnost právně jednat a zavazovat se tak musí být zajištěna zprostředkovaně prostřednictvím fyzických osob. V tomto ohledu tak lze hovořit o předpokladu existence tzv. *jednatelské organizace*⁶⁰ právnické osoby. Jinými slovy není-li u právnické osoby fyzická složka, nemůže právnická osoba právně jednat. Tento předpoklad občanský zákoník sice výslovně nestanoví, avšak dle Frinty implicitně vyplývá z dikce ustanovení § 20 odst. 1 občanského zákoníku.⁶¹

V souladu s principy právního státu je se schopností jednat neodlučitelně spjata schopnost nést následky spojené s učiněným právní jednání. Dalším znakem proto je schopnost nést následky za porušení povinností.

⁵⁷ Beran K.: Pojem osoby v právu, op. cit. str. 159.

⁵⁸ Beran K.: Pojem osoby v právu, op. cit. str. 160.

⁵⁹ Tento požadavek současná právní úprava reflektuje v ustanovení § 122 odst. 1 občanského zákoníku, které stanoví, že: „*Zakladatelské právní jednání určí alespoň název, sídlo právnické osoby, předmět činnosti, jaký má právnická osoba statutární orgán a jak se vytváří, nestanoví-li to zákon přímo.*“

⁶⁰ Beran K.: Pojem osoby v právu, op. cit. str. 161.

⁶¹ Frinta, O., Právnické osoby, op. cit. str. 130.

Shrneme-li výše uvedené je právnická osoba nadána způsobilostí právně jednat a zavazovat se k povinnostem, za předpokladu, že, i) ji lze nezaměnitelně identifikovat, ii) disponuje fyzickou složkou, jejímž prostřednictvím je schopna fakticky konat, a iii) zároveň ji lze přičítat odpovědnost za její jednání, tj. způsobilost nést následky jednání, které je právnické osobě přičitatelné.

3.1.4 Obecně k právnímu jednání

Boguszak definuje právní jednání jako „volní jednání, která jsou v souladu s právem a na něž právní normy váží vznik, změnu nebo zánik subjektivních práv a povinností.“⁶² Švestka v komentáři k zákonné definici právního jednání (dříve právního úkonu) obsažené v dikci § 34 starého občanského zákoníku, uvádí, že „právní úkon v občanském právu je projev vůle směřující za okolností, za kterých byl učiněn, k právnímu následku (účinku) v podobě vzniku, změny či zániku občanskoprávního vztahu, které normy občanského práva s tímto projevem vůle jako právem uznaným (aprobovaným) aktem spojují.“⁶³ Slovy zákona bylo právní jednání ve starém občanském zákoníku definováno v § 34, který stanovil, že „právní jednání je projev vůle směřující zejména ke vzniku, změně nebo zániku těch práv a povinností, které právní předpisy s takovým projevem spojují.

Autoři občanského zákoníku však definici starého občanského zákoníku dále nepřevzali, ale omezili se pouze na zákonné zakotvení právních následků, které právní jednání vyvolávají. Dle § 545 občanského zákoníku totiž právní jednání vyvolává „právní následky, které jsou v něm vyjádřeny, jakož i právní následky plynoucí ze zákona, dobrých mravů, zvyklostí a zavedené praxe.“ Přestože občanský zákoník výslovně neuvádí definici právního jednání, lze mít za to, že teoretická koncepce právního jednání obsažená ve starém občanském zákoníku zůstala v zásadě zachována, neboť z dílčích ustanovení občanského zákoníku vyplývají jednotlivé znaky právního jednání, které jsou totožné se znaky uvedenými v § 34 starého občanského zákoníku.⁶⁴

⁶² Boguszak, J., Čapek, J., Gerloch, A.: Teorie práva, Praha: ASPI Publishing, 2004, str. 128.

⁶³ Jehlička, Švestka, Škárová a kolektiv: Občanský zákoník komentář, 7. vydání, Praha: C. H. BECK, 2002, str. 171.

⁶⁴ Tyto znaky jsou obsaženy např. v ustanoveních §551 až 553 občanského zákoníku, které stanoví požadavek vůle a jejího projevu.

Jako odrazový můstek pro zobecnění znaků právního jednání tak může posloužit dikce § 34 starého občanského zákoníku, ze které vyplývá, že k vzniku právního jednání je třeba společného naplnění dvou dílčích znaků. Prvním takovým znakem je, že právní jednání musí být projevem vůle toho, kdo jej činí. Vůlí se pak rozumí *psychický vztah jednajícího člověka k zamýšlenému (chtěnému) následku*.⁶⁵ Tento znak občanský zákoník reflektuje ve znění § 551, když stanoví, že „o právní jednání nejde, chybí-li vůle jednající osoby.“⁶⁶ Projevem této vůle se rozumí *jakákoli její vnější manifestace, tj. učinění vůle sdělenou, a tedy poznatelnou jiným osobám*.⁶⁷ Náležitosti projevu vůle vyplývají z ustanovení § 552 – 554 občanského zákoníku, který stanoví, že v jakémkoli právním jednání absentuje vůle, pokud ji jednající osoba nevyjádří vážně, určitě a srozumitelně. V tomto ohledu se ovšem právní úprava obou občanských zákoníků koncepčně liší, neboť zatímco starý občanský zákoník postihoval nedostatek vůle absolutní neplatností, nový občanský zákoník hledí na právní jednání postižené nedostatkem vůle jako na jednání zdánlivé, tj. jako na jednání, které právním jednáním nikdy nebylo.⁶⁸

Druhým nezbytným znakem je, že jednání musí směřovat ke vzniku, změně nebo zániku práv a povinností, nebo ke způsobení jiných právních následků, které právní předpisy s takovým jednáním spojují.

Kromě výše uvedených znaků je pro platnost právního jednání rovněž zcela imanentní, zdali jednání činí osoba k tomuto jednání způsobilá. Jinými slovy k tomu, aby jednání bylo považováno platné, závazné a vynutitelné v právní rovině, je nezbytné, aby jednající osoba byla nadána způsobilostí k nabývání práv a zavazování se k povinnostem. Jednání, která postrádají některý z výše uvedených znaků, nejsou právní jednání a jsou z pohledu práva zdánlivá, a tedy právně nezávazná a nevynutitelná.

⁶⁵ Švestka, J., Dvořák, J. a kolektiv: *Občanské právo hmotné 1*, 5. jubilejní aktualizované vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2009; str. 119 (dále jen zkrácená citace „Švestka a kolektiv: Občanské právo hmotné 1“).

⁶⁶ Přestože to dikce § 551 výslovně neuvádí, spojení „*chybí-li vůle*“ je nezbytné interpretovat jako absenci vůle a absenci jejího projevu. Samotná existence vůle ke vzniku právního jednání nestačí, vůle musí být i projevována.

⁶⁷ Švestka a kolektiv, *Občanské právo hmotné 1*, op. cit. str. 120.

⁶⁸ Eliáš, K.: *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*, op. cit. str. 251.

3.1.5 K povaze jednání právnické osoby

Z výše uvedeného je zřejmé, že aby právnická osoba mohla právně jednat, je nezbytné, aby v rámci tohoto jednání projevila určitým způsobem vůli. Vzhledem k tomu, že právnická osoba je toliko abstraktní konstrukcí, která *de iure* i *de facto* postrádá vůli, je nutné vyjít z faktu, že právnické osoby utváří svou vůli a projevují ji navenek pouze prostřednictvím fyzických osob. Pokud tak právnická osoba není nikdy způsobilá jednat sama, lze z logiky věci dovodit, že právnická osoba nikdy nemůže jednat přímo a že fyzické osoby, které za právnickou osobu jednají, jednají vždy jako zástupci právnické osoby.

Právní teorie rozpoznává dva základní druhy zastoupení, a to zastoupení přímé a zastoupení nepřímé. Při zastoupení přímém zástupce jedná jménem zastoupeného a na jeho účet a projevuje při konání právních jednání vůli, která je přímo přičitatelná zastoupenému. Přímý zástupce tak není subjektem v právním vztahu vzniklým právním jednáním učiněným v zastoupení zastoupeného, protože mu z něho v ideálním případě nevznikají žádná práva a povinnosti. Naopak zastoupenému vznikají přímo právní následky z právního jednání zástupce.

U zastoupení nepřímého jedná zástupce vlastní jménem, tedy v právním vztahu nevystupuje jako zástupce třetího subjektu, ale naopak se právním jednáním stává subjektem občanskoprávního vztahu, který právním jednáním vznikne. Nepřímé zastoupení se od klasického právního jednání liší tím, že zástupce je vůči zastoupenému vázán povinností převést na něj práva a povinnosti nabyté z dohodnutého právního vztahu. Nepřímý zástupce rovněž činí dohodnutá právní jednání na účet zastoupeného.

Co se týče zákonných zástupců právnické osoby, hovoříme vždy o tzv. přímém zastoupení, neboť fyzické osoby jednající za právnickou osobu vždy jednají *jménem*⁶⁹ právnické osoby a na její účet. Nabytím účinnosti občanského zákoníku došlo v teoreticko-právní rovině k radikální změně koncepce jednání právnických osob. Starý občanský zákoník totiž vycházel z koncepce, že právnická osoba jedná buď osobně (přímo vlastním jednáním), nebo v zastoupení. Tato koncepce byla i judikatorně

⁶⁹ „Jménem právnické osoby“ se pro účely tohoto odstavce nerozumí jménem právnické osoby ve smyslu přímého jednání právnické osoby, ale naopak se jím rozumí jednání ve prospěch právnické osoby, na její účet, ale stále v režimu zastoupení.

mnohokrát potvrzena.⁷⁰ Za osobní jednání právnické osoby bylo *ex lege* považováno jednání statutárních orgánů právnických osob, a to na základě ustanovení § 20 odst. 1, který stanovil, že „*právní úkony právnické osoby ve všech věcech činí ti, kteří jsou oprávněni smlouvou o zřízení právnické osoby, zakládací listinou nebo zákonem (statutární orgány).*“

Občanský zákoník ovšem od této koncepce upouští a vůbec nepřipouští vlastní jednání právnických osob.⁷¹ Pokud však právnická osoba nemá ani minimální způsobilost k vlastnímu právnímu jednání, není logicky ani způsobilá si sama určit zástupce, které by za ni právně jednal. Jakýkoli originární zástupce právnické osoby je tak vždy zástupcem zákonným, neboť to je právě zákon, který určuje rozsah oprávnění jednat za právnickou osobu, a potažmo i projevovat její vůli.

Dělení jednání právnických osob ve starém občanském zákoníku na jednání osobní a na jednání v zastoupení mělo zásadní význam. Z dikce ustanovení § 20 odst. 1 starého občanského zákoníku totiž vyplývalo, že právnická osoba nemůže odmítnout účinky jednání svých statutárních orgánů a je jimi vázána, neboť se jednalo o přímé jednání právnické osoby. V režimu zákonného zastoupení, a to ať už zaměstnanci či členy právnické osoby, ovšem existovala možnost v případě excessu takového zástupce právnické osoby, že právnická osoba nebude z daného právního jednání vázána. Ustanovení § 20 odst. 2 věta druhá starého občanského zákoníku stanovilo, že „*překročí-li tyto osoby své oprávnění, vznikají práva a povinnosti právnické osobě jen pokud se právní úkon týká předmětu činnosti právnické osoby a jen tehdy, jde-li o překročení, o kterém druhý účastník nemohl vědět.*“

Platná právní úprava ovšem osobní jednání právnických osob vůbec nepřipouští, pročez by bylo možné v teoretické rovině uvažovat o nevázanosti právnické osoby z jednání statutárního orgánu, zákonného zástupce, který překročí rámec svého oprávnění. Občanský zákoník na toto ovšem pamatuje v ustanovení § 162, ve kterém stanoví, že „*zastupuje-li právnickou osobu člen jejího orgánu způsobem zapsaným do*

⁷⁰ Srov. např. rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 28. 2. 2000, sp. zn. 7 Cmo 55/1999, ve kterém Vrchní soud uvedl, že: „*Jednatel je statutární orgán jednající jménem společnosti s ručením omezeným, zatímco prokurista je zástupcem společnosti jednajícím za společnost.*“

⁷¹ Srov. např. Štenglová, I.: Zákon o obchodních korporacích. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, § 44 (dále jen zkrácená citace „Štenglová, I. nebo jiný autor: Zákon o obchodních korporacích, Komentář“).

veřejného rejstříku, nelze namítat, že právnická osoba nepřijala potřebná usnesení, že usnesení bylo stíženo vadou, nebo že člen orgánu přijaté usnesení porušil.“ Zcela zásadní ustanovení § 164 odst. 1 občanského zákoníku stanoví, že člen statutárního orgánu může právnickou osobu zastupovat ve všech věcech. Zmocnění jednat ve všech věcech je ovšem nutné chápat v intencích § 20 odst. 1 občanského zákoníku, neboť rozsah oprávnění statutárního orgánu nemůže být nikdy širší než samotná způsobilost právnické osoby mít práva a povinnosti. Dvořák v komentáři k § 164 odst. 1 občanského zákoníku uvádí, že „i když jednání statutárního orgánu již není osobním jednáním právnické osoby, nýbrž je zastoupením, je pojmově vzato absolutně vyloučeno, aby v těch případech, kdy statutární orgán jednal v mezích své působnosti, právnická osoba odmítla účinky jeho jednání.“⁷² Jakmile je jednání statutárního orgánu za právnickou osobu perfektní, je jím právnická osoba vždy vázána. Ke stejnému závěru dochází i Eichlerová, která vyjadřuje názor, že „co se týče § 440 o.z.,⁷³ v případě statutárního orgánu nelze o překročení jeho zástupčího oprávnění vůbec uvažovat. Nemohou vznikat pochybnosti o tom, zda v záležitosti, ve které člen statutárního orgánu za obchodní korporaci jednal, jednat mohl, protože rozsah zástupčího oprávnění člena statutárního orgánu je pro každého seznatelný ze zákona: člen statutárního orgánu je oprávněn zastupovat právnickou osobu ve všech věcech, nedojde-li na základě zákona k zúžení tohoto rozsahu.“⁷⁴

Z uvedeného je zřejmé, že přestože se povaha jednání statutárních orgánů právnické osoby změnila z jednání osobního na jednání v zastoupení, nedošlo k žádným faktickým změnám v jednání statutárních orgánů právnických osob, neboť tito jsou nyní *de iure* i *de facto* zástupci právnických osob. Dle názoru autora této práce lze uzavřít, že jednání statutárního orgánu právnické osoby je pro právnickou osobu závazné vždy, a to i v případě excesu statutárního orgánu.

Ovšem tato nemožnost namítat exces zástupce se dle názoru autora této práce do určité míry vymyká konceptu zastoupení. Jak starý občanský zákoník, tak nový

⁷² Dvořák, T.: Občanský zákoník – Komentář – Svazek I. (obecná část), op. cit., § 164.

⁷³ Pozn. autora: „o. z.“ se rozumí občanský zákoník.

⁷⁴ Eichlerová, K.: Obchodní korporace a svéprávnost, op. cit. str. 347.

občanský zákoník v obecné úpravě zastoupení v ustanovení § 440⁷⁵ stanoví, že překročí-li zástupce oprávnění zastupovat zastoupeného, je zastoupený vázán jednáním zástupce, pokud toto jednání dodatečně schválí. Právní úprava umožňuje namítnutí excesu zástupce právě z důvodu toho, že jménem osoby jedná osoba druhá a osobu první je v případě excesu osoby druhé potřeba chránit. V právním jednání totiž fakticky vystupují dva subjekty, ovšem do právního vztahu vstupuje pouze ten subjekt, který fakticky neučinil žádná právní jednání.

U osobního jednání je právní ochrana proti excesu pojmově vyloučena, neboť v právní rovině vystupuje v právním jednání právě jedna osoba. Pokud tak zákonodárce stanovil, že jednání statutárního orgánu⁷⁶ je ze strany právnické osoby nezpochybnitelné a že právnickou osobu zavazuje i protiprávní čin, kterého se dopustil zástupce právnické osoby vůči třetí osobě dle § 167 občanského zákoníku, dle názoru autora této práce se koncepčně opět přiblížil spíše k osobnímu jednání než k zákonnému zastoupení právnické osoby. Dle názoru autora této práce tak lze uzavřít, že jednání zástupců právnické osoby sice není jednáním vlastním právnických osob, ovšem není ani obecným zákonným zastoupením, ale spíše představuje zastoupení právnické osoby *sui generis*.

3.1.6 Zákonná úprava jednání právnických osob obecně

Obecná právní úprava jednání za právnickou osobu je obsažena v ustanovení § 161 až 167 občanského zákoníku. Tato právní úprava se subsidiárně použije pro jednání jakékoli právnické osoby, a to i pro právnické osoby veřejného práva.

Zatímco starý občanský zákoník výslovně stanovil,⁷⁷ že právní úkony právnické osoby činí ti, kteří jsou k tomu oprávněni, a to buď na základě zakládací listiny, nebo zákona, nový občanský zákoník se v ustanovení § 161 omezuje na zavedení povinnosti toho, kdo jedná za právnickou osobu, dát najevo, co ho opravňuje za právnickou osobu jednat, pokud to neplyne již z okolností. Eliáš v důvodové zprávě k § 161 uvádí, že nesplnění povinností dle ustanovení § 161 nemá za následek neplatnost právního

⁷⁵ Ustanovení § 440 stanoví: *Překročí-li zástupce zástupčí oprávnění, zavazuje právní jednání zastoupeného, pokud překročení schválí bez zbytečného odkladu. To platí i v případě, kdy za jiného právně jedná osoba, která k tomu není oprávněna.*

⁷⁶ Za splnění podmínek stanovených v § 162 a v souladu s § 164 občanského zákoníku.

⁷⁷ V ustanovení § 20 odst. 1 starého občanského zákoníku

jednání.⁷⁸ Teoreticky by bylo možné výjimečně uvažovat o zdánlivosti právního jednání, pokud by nesplnění povinností dle § 161 nového občanského mělo za následek neurčitost či nesrozumitelnost právního jednání.⁷⁹ Eliáš ovšem v důvodové zprávě vyjádřil názor, že taková situace v praxi v zásadě nemůže nastat.⁸⁰

Počet fyzických osob, které za právnickou osobu mohou jednat, není ze zákona omezen. Kromě zastoupení zákonného, může právnická osoba být rovněž zastoupena smluvně, avšak toto smluvní zastoupení je z povahy věci vždy uděleno osobou, která jedná za právnickou osobu originárně v zákonném zastoupení. Dle názoru autora této práce lze dovést, že smluvní zastoupení právnické osoby je v zásadě zastoupením derivátním a delegovaným na základě zastoupení zákonného.

Jak již bylo uvedeno výše v této práci, ustanovení § 162 občanského zákoníku vnáší do zákonného zastoupení právnických osob prvky přímého jednání, když stanoví, že za splnění zákonných podmínek nelze ze strany právnické osoby namítat neplatnost jednání jejího zástupce. Vzhledem k tomu, že zákonem upravené jednání právnických osob je jednáním v zákonném zastoupení, bylo by jen logické, aby se na něj použila obecná úprava zastoupení obsažená v ustanovení § 436 až 440 občanského zákoníku.

Vztahem obecné úpravy zastoupení a ustanovení § 162 se ovšem občanský zákoník blíže nezabývá. Dvořák v komentáři k § 162 občanského zákoníku uvádí, že lze dovést, že na orgány právnické osoby se bez dalšího užije ustanovení § 436 odst. 1 nového občanského zákoníku definující pojem zastoupení. Ostatní ustanovení, tj. § 436 odst. 2 a § 437 až 440 se na právní úpravu jednání právnických osob pravděpodobně nepoužijí, neboť jednání právnických osob má speciální právní úpravu obsaženou zejména v ustanovení § 151 odst. 2, § 159 a v § 162 až 164 občanského zákoníku.⁸¹ Dle Dvořáka ovšem možná aplikace obecné úpravy zastoupení není zcela vyloučena a bude věcí soudního výkladu, jak se k její aplikaci na jednání právnických osob postaví. Lze se ovšem přiklonit k názoru Eichlerové, že zákonní zástupci právnické osoby jsou ve smyslu ustanovení § 436 a následující občanského zákoníku zástupci *sui generis*, na které se použije právní úprava v části občanského zákoníku pojednávajícího o

⁷⁸ Eliáš, K.: Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou, op. cit. str. 131.

⁷⁹ Srov. ustanovení § 553 občanského zákoníku.

⁸⁰ Eliáš, K.: Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou, op. cit. str. 131.

⁸¹ Dvořák, T.: Občanský zákoník – Komentář – Svazek I., op. cit., § 162.

právnických osobách a na které se právní úprava § 436 a následující občanského zákoníku nepoužije.⁸²

3.1.7 Zákonem upravené zastoupení právnických osob

Pomineme-li široké spektrum možných zástupců právnické osoby vymezené ustanovením § 161 občanského zákoníku,⁸³ hovoří občanský zákoník při zastupování právnické osoby konkrétně o zastoupení členem orgánu právnické osoby, statutárním orgánem a jednotlivými zaměstnanci právnické osoby. Občanský zákoník rovněž upravuje zastupování právnické osoby na základě soudního rozhodnutí – opatrovnictví a na základě prokury. V neposlední řadě občanský zákoník upravuje zvláštní režim zastupování právnické osoby před jejím vznikem.

Jak již bylo uvedeno výše, jednání statutárního orgánu či jednání zaměstnance právnické osoby je zákonným zastoupením právnické osoby. Zákonné zastoupení se od zastoupení smluvního liší tím, že je to právě zákon, který určí, kdo je zástupcem a v jakém jedná rozsahu. Na druhou stranu smluvní zastoupení předpokládá právní jednání zastoupeného a zástupce, na základě kterého vznikne zástupčí vztah. Z logiky věci plyne, že na rozdíl od zastoupení zákonného zastoupení smluvní vyžaduje ze strany zastoupeného způsobilost k právům a povinnostem. Zastoupený musí proto disponovat zákonem aprobovanou schopností vytvořit vůli a projevit ji prostřednictvím právního jednání. Vzhledem k tomu, že právnická osoba není nadána touto způsobilostí, lze uzavřít, že originární zástupci právnické osoby definovaní občanským zákoníkem jsou zástupci zákonnými, neboť rozsah jejich působnosti je dán *ex lege*.

3.1.7.1 Statutární orgán

Nejdůležitějším zástupcem právnické osoby je bezesporu statutární orgán. Statutární orgán představuje řídicí, výkonný a jednatelský orgán, který vytváří vůli právnické osoby. Dle starší literatury je statutární orgán mozkiem a rukama právnické osoby. Jakákoli právnická osoba bude vždy mít statutární orgán. Působnost statutárních orgánů je vymezena částečně negativně, a to tak, že do působnosti statutárního orgánu spadá vše, co zakladatelské jednání, zákon nebo rozhodnutí orgánu veřejné moci nespěří

⁸² Eichlerová, K.: Obchodní korporace a svéprávnost, op. cit. str. 348.

⁸³ Ustanovení § 161 občanského zákoníku stanoví: *Kdo právnickou osobu zastupuje, dá najevo, co ho k tomu opravňuje, neplyne-li to již z okolností. Kdo za právnickou osobu podepisuje, připojí k jejímu názvu svůj podpis, popřípadě i údaj o své funkci nebo o svém pracovním zařazení.*

do působnosti jiného orgánu právnické osoby.⁸⁴ Ustanovení § 163 ve spojení s ustanovením § 164 občanského zákoníku představuje generální zástupčí oprávnění statutárního orgánu. Statutární orgán tak bude vždy oprávněn jednat za právnickou osobu i ve věcech, které vnitřní předpis vyhradí jinému orgánu právnické osoby. Působnost statutárního orgánu lze rozdělit na působnost vnější a vnitřní.

Vnější působnost představuje oprávnění statutárního orgánu jednat za právnickou osobu vůči třetím osobám, vnitřní působnost pak představuje oprávnění jednat za právnickou osobu uvnitř její organizace. Ustanovení § 163 a § 164 dopadá jak na působnost vnější, tak na působnost vnitřní. Další regulaci vnitřního působení statutárního orgánu či jiného orgánu občanský zákoník nestanovuje, neboť zasahování do vnitřní organizace a struktury není ze strany zákonodárce žádoucí. Účelem právní úpravy jednání právnických osob je totiž právní ochrana třetích osob jednajících s právnickou osobou a právnických osob samotných v případě zásadního excesu jejich zástupců. Úprava vnitřních poměrů právnické osoby proto není ze strany zákonodárce stanovena.⁸⁵

Ustanovení § 163 spolu s ustanovením § 164 občanského zákoníku, který stanoví, že statutární orgán je oprávněn zastupovat právnickou osobu ve všech věcech, rovněž představuje základní rámec omezení zakladatelských právních jednání při určování působností jednotlivých orgánů budoucí právnické osoby. Dvořák v komentáři k ustanovení § 163 občanského zákoníku uvádí, že „*ti, jimž přísluší právo k přijetí nebo změně zakladatelského právního jednání, jsou při vymezení působnosti statutárního orgánu právnické osoby omezeni jednak zákonem a jednak povahou věci.*“⁸⁶ Vystává tedy otázka, do jaké míry mohou zakladatelé právnické osoby omezit zákonnou působnost statutárního orgánu.

Z dikce § 163 a § 164 občanského zákoníku lze dle názoru autora této práce dovodit, že zakladatelské právní jednání nemůže určit, že statutární orgán právnické osoby nemá žádnou či minimální působnost, neboť zákon autoritativně stanoví, že statutární orgán zastupuje právnickou osobu ve všech věcech. Rovněž pravděpodobně nelze stanovit, že jednání statutárního orgánu je podmíněno souhlasem jiného orgánu

⁸⁴ Srovnej ustanovení § 163 občanského zákoníku.

⁸⁵ Dvořák, T.: Občanský zákoník – Komentář – Svazek I., op. cit., § 163.

⁸⁶ Dvořák, T.: Občanský zákoník – Komentář – Svazek I., op. cit., § 162.

právnícké osoby. Dle výše citovaného komentáře lze působnost statutárního orgánu omezit pouze tak, aby statutární orgán mohl reálně vykonávat jeho zákonnou funkci statutárního orgánu právnické osoby. Dle názoru autora této práce lze tedy například určit, že určité konkrétní jednání statutárního orgánu vyžaduje souhlas jiného orgánu, ovšem nelze určit, že uzavření všech smluv statutárním orgánem vyžaduje souhlas orgánu jiného.⁸⁷ Základním kritériem tak bude reálný dopad konkrétního omezení na výkon zákonné funkce statutárního orgánu právnické osoby.

Statutární orgán právnické osoby může být jedno či vícečlenný. Má-li statutární orgán více členů, tvoří kolektivní orgán. Nestanoví-li zakladatelské právní jednání jinak, je každý člen statutárního orgánu oprávněn jednat za právnickou osobu samostatně.

Určení způsobu jednání je právně významné zejména z hlediska materiální publicity. Případy, kdy člen statutárního orgánu právnické osoby jedná v rozporu se způsobem jednání zapsaným ve veřejném rejstříku, představují jediné výjimky z obecného pravidla, že právnické osoby jsou vždy vázány jednáním svých statutárních orgánů. Dvořák konstatuje, že porušení způsobu jednání zapsaného ve veřejném rejstříku může mít podle povahy věci a okolností v zásadě dva právní následky, a to zdánlivost právního jednání z důvodů nedostatečného projevu vůle právnické osoby,⁸⁸ nebo půjde o právní jednání člena statutárního orgánu, ze kterého bude vázán sám jednající člen statutárního orgánu, tedy bude se jednat o přímé jednání fyzické osoby, nikoli o jednání v zastoupení právnické osoby.⁸⁹ Z logiky věci vyplývá, že výše uvedené se užije toliko na jednání kolektivního statutárního orgánu. U monokratického jednání je výše uvedené vyloučeno.

Pokud zakladatelské právní jednání určí, že má několik členů jednat společně, nejedná se dle judikatury o omezení jednatelského oprávnění, nýbrž o určení způsobu jednání statutárního orgánu právnické osoby.⁹⁰ V takovém případě ovšem zůstává otázkou, do jaké míry lze tuto úpravu obejít prostřednictvím vzájemného zmocnění či zmocnění třetí osoby. Dle ustanovení § 164 odst. 2 občanského zákoníku věty třetí lze v případech společného jednání členů statutárního orgánu zmocnit jednoho člena

⁸⁷ Pozn. autora: Dle názoru autora práce lze upravit, že statutární orgán je povinen si vyžádat souhlas jiného orgánu právnické osoby například při uzavírání transakce nad určitý finanční obnos.

⁸⁸ Půjde o zdánlivé právní jednání ve smyslu § 551 občanského zákoníku.

⁸⁹ Dvořák, T.: Občanský zákoník – Komentář – Svazek I., op. cit., § 163.

⁹⁰ Srov. Např. Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 8. 2002, sp. zn. 29 Odo 198/2002.

statutárního orgánu k samostatnému právnímu jednání jen na základě zmocnění ke konkrétnímu právnímu jednání. Jinými slovy občanský zákoník nevylučuje možnost dalšího zmocnění, pokud je takové zmocnění určeno k učinění dílčího právního jednání. Pokud by však jeden člen statutárního orgánu zmocnil druhého člena statutárního orgánu k výkonu funkce člena statutárního orgánu, bylo by takové zmocnění *ex lege* absolutně neplatné pro závažné porušení zákona.⁹¹

3.1.7.2 Zaměstnanci, členové právnické osoby a členové orgánu nezapsaných do veřejného rejstříku

Občanský zákoník dále výslovně upravuje v praxi nejtypičtější zastoupení právnické osoby, a to zastoupení zaměstnancem právnické osoby. Ustanovení § 166 odst. 1 občanského zákoníku stanoví, že právnickou osobu zastupují její zaměstnanci, a to v rozsahu obvyklém k jejich zařazení, nebo funkci v právnické osobě. Při posuzování rozsahu oprávnění zaměstnance zastupovat právnickou osobu je rozhodující stav, jak se jeví veřejnosti. Za stejných podmínek zastupují právnickou osobu i její členové a členové orgánu právnické osoby nezapsaného do veřejného rejstříku.⁹²

Základním kritériem pro stanovení rozsahu působnosti zaměstnanců právnické osoby do veřejného rejstříku při zastupování právnické osoby je pracovní zařazení nebo funkce v rámci organizační struktury právnické osoby a obvyklost konkrétního právního jednání. Pracovní zařazení, nebo funkce je obvykle odvislá od vnitřního předpisu právnické osoby definujícího působnost zaměstnanců na jednotlivých pozicích v rámci organizační struktury právnické osoby. Obecně platí, že není-li zaměstnanec oprávněn jednat za právnickou osobu interně, nemůže být oprávněn k právnímu jednání za právnickou osobu ani externě vůči třetím osobám.

Z dikce § 166 odst. 1 občanského zákoníku vyplývá, že není-li působnost omezena vnitřním předpisem, posoudí se působnost podle kritéria obvyklosti s tím, že pro její posouzení je rozhodný stav, jak se jeví veřejnosti. Dle ustanovení § 166 odst. 1 občanského zákoníku tak není rozhodná například zavedená praxe v rámci organizační struktury právnické osoby, ze které vyplývá, že zaměstnanec na konkrétní pracovní

⁹¹ Jednalo by se o absolutní neplatnost právního jednání dle ustanovení § 580 odst. 1 občanského zákoníku.

⁹² Pozn. autora: Pro účely této kapitoly se zaměstnancem dále rozumí i člen právnické osoby či člen orgánu právnické osoby nezapsaný do veřejného rejstříku.

pozici není oprávněn ke konkrétním jednáním, pokud se veřejnosti bude jevit, že daný zaměstnanec k takovému právnímu jednání oprávněn je a pokud tato pravomoc není omezena vnitřním předpisem právnické osoby. Na druhou stranu pokud zaměstnanec zařazený na pozici skladníka uzavře v zastoupení právnické osoby úvěrovou smlouvu na několik milionů, lze těžko uvažovat o vázanosti právnické osoby tímto jednáním, neboť třetí osoba, banka poskytující úvěr jako veřejnost ve smyslu odst. 1, nemohla rozumně předpokládat, tj. nemohlo se jí jevit, že tento zaměstnanec má oprávnění k uzavření úvěrové smlouvy za právnickou osobu.⁹³

Zákon se blíže nezabývá definicí pojmu *veřejnost* pro účely § 166 odst. 1 nového občanského zákoníku. Dle Dvořáka⁹⁴ z dikce § 166 ovšem vyplývá, že za veřejnost je potřeba považovat jakoukoli osobu, která stojí mimo právnickou osobu a její organizaci. Veřejností tak nikdy nemůže být zaměstnanec právnické osoby, volený nebo jiný orgán právnické osoby nebo jeho člen.

Otázkou ovšem zůstává, jestli je veřejností i člen či společník právnické osoby. Na tuto otázku nelze všeobecně odpovědět, neboť v případě společníků či členů právnické osoby je nutné posuzovat situaci vždy *ad hoc*. Dle Dvořáka, s jehož názorem se autor této práce ztotožňuje, lze za veřejnost například jen těžko považovat společníka se stoprocentní účastí v právnické osobě, neboť takový společník fakticky disponuje dostatečnými prostředky k tomu, aby si zajistil přesné informace o fungování právnické osoby a její organizační struktuře. Na druhou stranu minoritního společníka či řadového člena právnické osoby, ve které tento člen nemůže vykonávat rozhodující vliv a fakticky má k dispozici stejné informace jako jakákoli jiná osoba nezainteresovaná v právnické osobě, lze považovat za veřejnost ve smyslu ustanovení § 166 odst. 1 občanského zákoníku.⁹⁵

Občanský zákoník do určité míry převzal dosavadní koncepci obsaženou v ustanovení § 20 odst. 2 starého občanského zákoníku, který stanovil, že právnická osoba je právními excesy svých zaměstnanců vázána v případě, že se dané právní

⁹³ Dvořák, T.: Občanský zákoník – Komentář – Svazek I., op. cit., § 166.

⁹⁴ Dvořák, T.: Občanský zákoník – Komentář – Svazek I., op. cit., § 166.

⁹⁵ Dvořák, T.: Občanský zákoník – Komentář – Svazek I., op. cit., § 166.

jednání týkalo předmětu činnosti právnické osoby a pokud třetí osoba nemohla o tomto překročení oprávnění vědět.⁹⁶

Dle ustanovení § 166 odst. 2 občanského zákoníku, který představuje *lex specialis* k odstavci 1 téhož paragrafu se pro posouzení působnosti zaměstnance, která je omezena vnitřním předpisem, použije právě tento vnitřní předpis.⁹⁷ Vůči třetím osobám je ovšem omezení oprávnění zaměstnance vyplývající z vnitřního předpisu účinné pouze za předpokladu, že toto omezení muselo být třetí osobě známo. Tím, že něco muselo být třetí osobě známo, se pro účely ustanovení § 166 odst. 2 občanského zákoníku rozumí, že třetí osoba o této skutečnosti věděla. Dle Dvořáka může tato znalost představovat například informaci jednatele společnosti poskytnuté třetím osobám, že žádný ze zaměstnanců právnické osoby není oprávněn převzít za právnickou osobu hotové peníze.⁹⁸ Platba takto vyrozuměné osoby zaměstnanci právnické osoby se pak nepovažuje za platbu převzatou ze strany právnické osoby.

Dle názoru autora této práce z dikce § 166 odst. 2 občanského zákoníku vyvstává otázka, zdali se tato úprava použije i na členy právnické osoby či na členy jejího orgánu, a to včetně členů statutárního orgánu, či pouze na zastupování zaměstnancem právnické osoby. Vzhledem k tomu, že ustanovení § 166 odst. 2 je zařazeno pod obecnou úpravu jednání právnické osoby a samotné ustanovení hovoří o „omezení zástupčího oprávnění“ lze mít teoreticky za to, že právní úprava obsažená v tomto odstavci se použije i na jednání statutárního orgánu.⁹⁹

Ustanovení § 166 odst. 2 občanského zákoníku by totiž představovalo radikální koncepční odklon od úpravy obchodního zákoníku, který v ustanovení § 13 odst. 5 stanovil, že „omezení jednatelského oprávnění statutárního orgánu právnické osoby vyplývající ze stanov, společenské smlouvy či jiného obdobného dokumentu nebo z rozhodnutí orgánu právnické osoby není možné uplatňovat vůči třetím osobám, i když byla zveřejněna.“

⁹⁶ Handrejchová, M., Plešková, V.: Vybrané změny právní úpravy jednání podnikatele v novém občanském zákoníku, Rekodifikační novinky 10/2012, str. 2.

⁹⁷ Zákon se blíže nezabývá otázkou, co je vnitřním předpisem, avšak lze předpokládat, že se bude jednat například o pracovní řád, organizační řád, podpisový řád, statut právnické osoby a jiné.

⁹⁸ Dvořák, T.: Občanský zákoník – Komentář – Svazek I., op. cit., § 166.

⁹⁹ Dvořák, T.: Občanský zákoník – Komentář – Svazek I., op. cit., § 166.

Ustanovení § 166 odst. 2 a § 162 občanského zákoníku tak vytváří jakousi dvojkolejnost možného či nemožné uplatnění omezení oprávnění zastupovat právnickou osobu vůči třetím osobám, neboť ani z jednoho z těchto ustanovení nevyplývá, v jakém vzájemném vztahu se tyto dva právní režimy nacházejí. Zůstává tedy věcí budoucí judikatury, aby stanovila vzájemný vztah obou ustanovení, a tedy i možnosti omezení oprávnění jednatele jednat za právnickou osobu vnitřním předpisem.

Autor této práce se ovšem kloní k názoru, že by se ustanovení § 166 odst. 2 občanského zákoníku nemělo aplikovat na jednání statutárního orgánu, a to z toho důvodu, že uvedený odstavec je systematicky zařazen do paragrafu zabývajícím se jednáním zaměstnanců, členů právnické osoby či členů orgánů právnické osoby nezapsaných do veřejného rejstříku. Rovněž Eliáš v důvodové zprávě k ustanovení § 166 hovoří pouze o úpravě jednání výše popsaných osob, nikoli však statutárních orgánů.¹⁰⁰

3.1.7.3 Opatrovnictví

Opatrovnictví právnické osoby sice nepředstavuje zákonné zastoupení jako zastoupení statutárním orgánem či zaměstnancem právnické osoby, nejde ovšem ani o zastoupení smluvní. Institut opatrovnictví představuje oprávnění soudní moci zasahovat do autonomie právnických osob na základě veřejného rozhodnutí.

Ustanovení § 165 občanského zákoníku představuje základní rámeček pro zásah státní moci do řízení právnické osoby, a to pro případy, kdy je schopnost právnické osoby, respektive schopnost statutárního orgánu činit právní jednání ochromena. Ustanovení § 165 občanského zákoníku je ve vztahu speciality vůči obecné úpravě ustanovení opatrovníka soudem obsažené v ustanovení § 486 až 488 občanského zákoníku.

V případě, že statutární orgán nemá dostatek členů na to, aby byl schopen přijímat rozhodnutí, a žádná osoba nepodá návrh na jmenování chybějících členů soudem ve smyslu věty první ustanovení § 165 odst. 1 občanského zákoníku, a ani tito členové statutárního orgánu společnosti nebyli zvoleni dle zakladatelského jednání právnické osoby, je soud povinen stanovit právnické osobě opatrovníka, jakmile se o této

¹⁰⁰ Eliáš, K.: Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou, op. cit. str. 171.

skutečnosti v rámci své činnosti dozví. Z ustanovení § 165 odst. 1 občanského zákoníku není ovšem zřejmé, zdali soud jmenuje právnické osobě opatrovníka i na základě návrhu, jak je tomu při nedostatečném množství členů statutárního orgánu dle věty první. Vzhledem k tomu, že samotná dikce věty druhé za středníkem stanoví „a to i bez návrhu“ lze mít na základě jazykového výkladu za to, že jmenovat opatrovníka soudem lze i na základě návrhu. Kdo je oprávněn takový návrh podat ustanovení nestanoví, avšak z logiky věci lze usuzovat, že tato osoba by měla mít na jmenování opatrovníka právní zájem.

Dle odstavce druhého ustanovení § 165 občanského zákoníku soud jmenuje právnické osobě opatrovníka, a to i bez návrhu, v případě, že jsou zájmy člena statutárního orgánu v rozporu se zájmy právnické osoby a nemá-li tento statutární orgán jiného člena, který by právnickou osobu mohl zastupovat. Obě podmínky pro jmenování opatrovníka soudem musí být naplněny kumulativně. Ustanovení § 166 odst. 2 občanského zákoníku tak představuje zásadní oprávnění soudu k relativně radikálnímu zásahu do autonomie právnické osoby.

Pokud totiž statutární orgán nahrazuje vůli právnické osoby,¹⁰¹ lze zásah do výkonu funkce statutárního orgánu soudem považovat za zásadní narušení fungování právnické osoby. Soud je sice oprávněn/ povinen jmenovat opatrovníka právnické osobě pouze za splnění stanovených podmínek, ovšem tyto podmínky a způsoby jejich naplnění nový občanský zákoník blíže nespecifikuje. Občanský zákoník tak ponechává prostor pro zvláštní právní úpravy jednotlivých právnických osob, aby určily, jaké jsou zájmy právnické osoby, bez nichž nelze určit, zdali jsou zájmy statutárního orgánu v jejich rozporu.

Obdobnou úpravu obsahuje rovněž ustanovení § 486 občanského zákoníku, které stanoví, že soud jmenuje „opatrovníka právnické osobě, která to potřebuje, aby mohly být spravovány její záležitosti nebo aby mohla být hájena její práva.“ Ani v případě tohoto ustanovení občanský zákoník blíže nespecifikuje, co se rozumí slovním spojením „právnická osoba, která to potřebuje.“ Občanský zákoník tak opětovně ponechává soudům širokou pravomoc pro soudní ustanovení opatrovníka právnické osobě.

¹⁰¹ Srov. ustanovení § 151 odst. 1 občanského zákoníku.

Otázkou tedy zůstává, za jakých okolností soud zasáhne do autonomie právnické osoby. Svoboda v komentáři k ustanovení § 486 občanského zákoníku uvádí, že potřeba jmenovat právnické osobě opatrovníka nastane zejména za splnění dvou podmínek. První podmínkou je případ či situace, za které je fakticky ochromena činnost právnické osoby. Druhou podmínkou je, že takovou situaci není právnická osoba schopna sama napravit. Taková situace zpravidla nastane v případech, kdy je statutární orgán dlouhodobě v zahraničí, respektive není znám jeho pobyt, či v situaci, kdy je vedena dvěma nebo více osobami s oprávnění jednat za právnickou osobu a jejichž jednání jsou ve vzájemném rozporu.¹⁰² Z logiky věci lze rovněž dovodit, že rozpor mezi osobami jednající za právnickou osobu musí být způsobilý ochromit chod právnické osoby. Pokud je totiž i nadále možné, aby dané osoby dále řádně zastupovaly právnickou osobu, či je zde i nadále možnost změny osoby statutárního orgánu, či uzpůsobení jeho jednání tak, aby došlo k nápravě, není soud oprávněn ustanovit právnické osobě opatrovníka.

Dalším předpokladem zmíněnými přímo v dikci ustanovení § 486 občanského zákoníku je podmínka, že potřeba právnické osoby musí spočívat v potřebě spravovat vlastní záležitosti nebo k hájení práv právnické osoby. Z uvedeného je zřejmé, že ustanovení opatrovníka právnické osobě sleduje soukromoprávní účel, nejde tedy o ustanovení opatrovníka ve veřejném zájmu. Ovšem nelze vyloučit ustanovení opatrovníka z důležitého veřejného zájmu.

Jak již bylo řečeno výše, ustanovení opatrovníka představuje zásadní zásah do autonomie právnické osoby. Dle Svobody ovšem z občanského zákoníku vyplývá, že opatrovníka právnické osobě nelze ustanovit preventivně na základě předpokladu, že právnická osoba by mohla tohoto opatrovníka potřebovat. Opatrovníka je naopak potřeba ustanovit pouze v případě, že zde je reálná situace, na základě které hrozí právnické osobě újma, pokud nebude opatrovník ustanoven. Není ovšem nezbytné čekat, až právnické osobě újma reálně nastane. Soudu musí ovšem postavit na jisto, že bez ustanovení opatrovníka právnické osobě skutečně vznikne újma.

¹⁰² Svoboda, K.: Občanský zákoník – Komentář – Svazek I., op. cit., § 486.

Ztotožníme-li se s interpretací *potřeby* dle Svobody,¹⁰³ představuje podmínka ustanovení opatrovníka pouze „*právnícké osobě, která to potřebuje*“ určitou ochranu proti libovůli soudu a nezákonnému zásahu do autonomie právnické osoby. Další ochranu právnické osoby před libovůli soudu představuje ustanovení § 488 občanského zákoníku, které stanoví, že zakladatelské právní jednání právnické osoby může určit, že v případě potřeby bude konkrétní osoba jmenována opatrovníkem právnické osoby. Soud je povinen takovou osobu jmenovat, je-li způsobilá být opatrovníkem, a pokud se jmenováním souhlasí.

Pro jednání opatrovníka za právnickou osobu je zásadní ustanovení § 487 občanského zákoníku, které v prvním odstavci stanoví, že na opatrovníka se přiměřeně použijí ustanovení o právech a povinnostech statutárního orgánu. Obecně tedy platí, že opatrovník má stejnou působnost jako statutární orgán právnické osoby. Způsob jednání opatrovníka ovšem na rozdíl od způsobu jednání statutárního orgánu není dán zakladatelským právním jednáním, ale rozhodnutím soudu. Na osobu opatrovníka se tak například nepoužije ustanovení zakladatelské listiny společnosti určující, že za právnickou osobu jednají dva jednatelé či že k určitému právnímu jednání je potřeba souhlasu jiného orgánu právnické osoby apod. Rovněž se na opatrovníka nepoužijí ustanovení o odvolání statutárního orgánu. Činnost kontrolních orgánů v právnické osobě je tak vůči opatrovníkovi do určité míry limitována, avšak může být podkladem pro odvolání a změnu opatrovníka soudem.

Ustanovení § 487 odst. 2¹⁰⁴ občanského zákoníku představuje základní pravomoc soudu k úpravě působnosti a oprávnění opatrovníka. Při určení působnosti a oprávnění opatrovníka soud přihlédne zejména k činnosti a působnosti dalších orgánů právnické osoby či k právům členů či společníků právnické osoby. Zpravidla je působnost opatrovníka oproti působnosti statutárního orgánu soudem určena úžeji. Důvodem omezování působnosti opatrovníka soudem je snaha o minimalizaci zásahů do autonomie právnické osoby. Opatrovníka lze totiž ustanovit i pro dílčí právní jednání.

¹⁰³ Svoboda, K.: Občanský zákoník – Komentář – Svazek I., op. cit., § 486.

¹⁰⁴ Ustanovení § 487 odst. 2 občanského zákoníku stanoví: „*Soud opatrovníku uloží, aby s odbornou péčí usiloval o řádné obnovení činnosti statutárního orgánu právnické osoby; je-li toho třeba, soud působnost opatrovníka dále vymezí s přihlédnutím k působnosti dalších orgánů právnické osoby, popřípadě i k právům společníků.*“

V takovém případě tak opatrovníkovi bohatě stačí působnosti spojená s konkrétním jednáním a není potřeba, aby soud vymezil jeho působnost širší.

S ohledem na výše uvedené lze uzavřít, že zastoupení právnické osoby opatrovníkem představuje zákonné zastoupení *sui generis*, které obecně vychází s principu zastoupení právnické osoby statutárním orgánem, avšak s tím zásadním rozdílem, že rozsah způsobilost jednat za právnickou osobu je dána rozhodnutím soudu, a nevychází z vnitřní organizace právnické osoby.

3.1.7.4 Prokura

Zastoupení právnické osoby lze v zásadě rozlišit na zastoupení zákonné a na zastoupení smluvní. Zastoupení smluvní nebylo v této práci doposud zmíněno, a to především z důvodu toho, že smluvní zastoupení nepředstavuje originální způsob jednání právnických osob, neboť k vytvoření zástupčího zmocnění na základě plné moci je nejprve potřeba založit tento vztah jednáním osoby, která jedná za právnickou osobu na základě zákonného zmocnění. Lze tak dovodit, že zastoupení smluvní představuje zastoupení derivátní, které vždy vychází ze zastoupení zákonného. Jinými slovy lze rovněž dovodit, že zastoupení smluvní nemůže v soukromém právu svým rozsahem překročit hranice toho zákonného zastoupení, na základě kterého bylo vytvořeno. Smluvní zastoupení obecně je navíc částečně limitováno povahou samotného zákonného zastoupení, a to například v případě plné moci udělené statutárním orgánem, ve které nelze třetí osobu zmocnit ke generálnímu výkonu funkce statutárního orgánu, ale pouze a jenom k dílčím právním jednáním či okruhu právních jednání.¹⁰⁵

Určitou výjimkou z čistě autonomního režimu zastoupení smluvního k jednotlivým právním jednáním představuje úprava prokury, tj. zvláštního právního režimu smluvního zastoupení vytvořeného na základě zvláštní plné moci, tzv. prokury.¹⁰⁶ Institut prokury znal již obchodní zákoník a její úprava byla do občanského zákoníku v zásadě, avšak s dílčími odlišnostmi, komplexně převzata. Z ustanovení § 450 odst. 1 občanského zákoníku je zřejmé, že zastoupení na základě prokury nelze

¹⁰⁵ Obdobná je i úprava prokury, když občanský zákoník v ustanovení § 451 stanoví, že prokurista nesmí udělit prokuru přenést, nebo ji udělit třetí osobě. Stejně jako u statutárních orgánů právnické osoby ovšem nelze vyloučit udělení dílčího zmocnění ke konkrétním právním jednáním.

¹⁰⁶ "Prokura neboli dříve také kupecká plná moc představuje plnou moc, kterou uděluje podnikatel při provozování svého obchodního závodu" – Pokorná, J.: Občanský zákoník – Komentář – Svazek I., op. cit., § 486.

založit u všech právnických osob, ale pouze u právnických osob zapsaných v obchodním rejstříku, pokud je tato právnická osoba zároveň podnikatelem. Prokura může být za stejných podmínek rovněž založena mezi fyzickými osobami, zatímco zákonná zastoupení právnické osoby s výjimkou opatrovnictví mohou vzniknout toliko mezi právnickou a fyzickou osobou.

Základním rozdílem mezi prokurou a standardním zmocněním vytvořeným na základě plné moci je způsob určení rozsahu zmocnění. Zatímco ze standardního zastoupení na základě plné moci, respektive na základě smlouvy o zastoupení, jejíž existenci plná moc osvědčuje, by mělo vyplývat, v jakém rozsahu je zástupce oprávněn za zastoupeného jednat, rozsah prokury je definován přímo v ustanovení § 450 odst. 1 občanského zákoníku.¹⁰⁷ Prokurista tak za právnickou osobu činí jakákoli právní jednání, ke kterým dochází při provozu obchodního závodu s tím, že zmocnění ke zcizování a zatěžování nemovitých věcí je třeba ze strany podnikatele výslovného zmocnění.

Lze dovodit, že prokura představuje smluvní zastoupení *sui generis*, neboť rozsah zmocnění prokuristy nemusí nutně korespondovat s rozsahem zástupčího oprávnění zástupce právnické osoby, který zmocnění uděluje, neboť zástupčí oprávnění prokuristy vyplývá přímo ze zákona. Zatímco zástupce právnické osoby není oprávněn udělit zmocnění k právnímu jednání, ke kterému sám není oprávněn, zástupce právnické osoby, kterému byla svěřena pravomoc udělovat prokuru, prokuristu zmocňuje k právním jednáním, k nimž sám nemusí být oprávněn. Přestože tak prokuru řadíme do zastoupení smluvního, což vyplývá nejen z její povahy, ale také ze systematického zařazení její právní úpravy,¹⁰⁸ prokura v sobě obsahuje i prvky zastoupení zákonného, neboť právě rozsah oprávnění prokuristy vyplývá přímo ze zákona.¹⁰⁹ Dle Eliáše v důvodové zprávě k § 450 odst. 1 občanského zákoníku a

¹⁰⁷ Ustanovení § 450 odst. 1 stanoví: *Udělením prokury zmocňuje podnikatel zapsaný v obchodním rejstříku prokuristu k právním jednáním, ke kterým dochází při provozu obchodního závodu, popřípadě pobočky, a to i k těm, pro která se jinak vyžaduje zvláštní plná moc. Zcizit nebo zatížit nemovitou věc je však prokurista oprávněn, je-li to výslovně uvedeno.*

¹⁰⁸ Právní úprava je obsažena v hlavě III., díl 2 s marginálním označením Smluvní zastoupení, oddíl 2 prokura.

¹⁰⁹ Rozsah oprávnění prokuristy je upraven v ustanovení § 450 odst. 1 občanského zákoníku.

dle komentáře Pokorné k ustanovení § 450 občanského zákoníku lze dovodit, že zákonodárce ustanovením právním úpravy prokury směřoval k naplnění dvou funkcí.¹¹⁰

První funkcí prokury je zajištění právní jistoty v obchodním styku. Právě konstrukce zákonného rozsahu prokury má zajistit, že třetí osoby jednající s právnickou osobou budou mít jistotu, že prokurista jednající za právnickou osobu je plně oprávněn za tuto právnickou osobu jednat. Druhou funkcí prokury je tzv. funkce racionalizační,¹¹¹ která má představovat možnost právnické osoby delegovat výkon běžné provozní činnosti na třetí osobu, a to bez obav, že by tato osoba mohla postrádat oprávnění pro určitá právní jednání, avšak zároveň s vědomím toho, že prokurista je vázán zákonným rozsahem prokury, tedy je fakticky oprávněn pouze a toliko k těm právním jednáním, která souvisí s provozem obchodního závodu.

Další prvky odlišujícími prokuru od standardního smluvního zastoupení je (i) skutečnost, že prokura může být udělena toliko fyzické osobě, kdežto standardní smluvní zmocnění lze udělit i osobě právnické, a (ii) prokuru je nezbytné zapsat do veřejného rejstříku. Oproti dřívější úpravě obchodního zákoníku je nově zápis prokury do obchodního rejstříku pouze deklaratorní. Oprávnění jednat jako prokurista tak vzniká již v okamžiku udělení prokury. Změnou oproti dosavadní koncepci prokury je zavedení povinnosti péče řádného hospodáře stanovené v §454 občanského zákoníku.¹¹²

Určitým předobrazem pro úpravu prokury v novém občanském zákoníku byl všeobecný zákoník obchodní,¹¹³ který definoval prokuru v čl. 41 a 42. Prokura byla definována velice široce, neboť dle tehdejší doktríny prokurista představoval *alter ego* podnikatele, jenž prokuru udělil.¹¹⁴ Oproti právní úpravě všeobecného zákoníku obchodního obsahuje občanský zákoník úpravu užší, neboť dle všeobecného zákoníku obchodního byl prokurista oprávněn „*k jakýmkoli právním jednáním, která s sebou přináší provozování jakékoli živnosti obchodní.*“¹¹⁵ Občanský zákoník ovšem prokuru vymezuje v ustanovení § 450 odst. 1 jako zmocnění, kterým „*zmocňuje podnikatel*

¹¹⁰ Eliáš, K.: Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou, op. cit. str. 212; a Pokorná, J.: Občanský zákoník – Komentář – Svazek I., op. cit., § 450.

¹¹¹ Pokorná, J.: Občanský zákoník – Komentář – Svazek I., op. cit., § 450.

¹¹² Ustanovení § 454 občanského zákoníku stanoví, že „*Prokurista vykonává prokuru s péčí řádného hospodáře.*“

¹¹³ Německo, zákon č. 1/1863, všeobecný zákoník obchodní (AHGB).

¹¹⁴ Srov. Hurychová, K.: Prokura v novém občanském zákoníku, Bulletin advokacie 9/2014, str. 35 (dale jen zkrácená citace “Hurychová, K.: Prokura v novém občanském zákoníku”).

¹¹⁵ Hurychová, K.: Prokura v novém občanském zákoníku, str. 35.

zapsaný v obchodním rejstříku prokuristu k právním jednáním, ke kterým dochází při provozu obchodního závodu, popřípadě pobočky, a to i k těm, pro která se jinak vyžaduje zvláštní plné moci. Zcizit nebo zatížit nemovitou věc je však prokurista oprávněn, je-li to výslovně uvedeno.“ Klíčovým pro určení rozsahu oprávnění prokuristy, jeho působnosti, je skutečnost, zdali k určitému právnímu jednání dochází při provozu obchodního závodu. Z dikce zákona, stejně jako z právní úpravy všeobecného zákoníku obchodního, vyplývá, že určitá právní jednání v rámci prokury nikdy nelze učinit. Takovými právními jednání budou například jakákoli právní jednání související přímo s osobou právnické osoby, tj. například svolání valné hromady, rozhodování o změně společenské smlouvy, rozhodování o změně právní formy právnické osoby apod. Dále jsou z prokury pojmově vyloučena právní jednání nesouvisející s provozem obchodního závodu právnické osoby jako například sepis závěti podnikatele, nebo koupě rekreačního objektu pro rekreaci společníků právnické osoby. Z povahy prokury rovněž vyplývá, že prokurista není oprávněn ke zcizení či pachtu obchodního závodu, neboť by tím fakticky došlo ke znemožnění či omezení možnosti provozu¹¹⁶ obchodního závodu právnické osoby, tedy k právnímu jednání v rozporu s povahou prokury, která je udělena právě za účelem zabezpečení provozu obchodního závodu.

V ustanovení § 450 odst. 2 občanského zákoníku je obsažena právní úprava tzv. filiální prokury, tj. prokury, která je udělena pouze ve vztahu k provozu konkrétní pobočky obchodního závodu právnické osob, nebo pro konkrétní obchodní závod, má-li právnická osoba obchodních závodů více. Možnost udělení filiální prokury obchodní zákoník výslovně nepřipouštěl a z pohledu teorie práva ji považoval za pouhé vnitřní omezení, nikoli však za zákonné a přípustné omezení oprávnění prokuristy. Z pohledu starší doktríny obsažené ve všeobecném zákoníku obchodním lze dovodit, že prokura dle občanského zákoníku je chápána úžeji, neboť občanský zákoník směřuje na její udělení pro konkrétní obchodní závod či pobočku právnické osoby.

Z výše uvedeného lze dovodit, že prokura, jakožto smluvní zastoupení *sui generis* představuje určitý mezistupeň mezi zastoupením zákonným a zastoupením smluvním. Ovšem vzhledem k tomu, že prokura není pouze zastoupením smluvním, může

¹¹⁶ K závěru došel Nejvyšší soud ČR v rozsudku ze dne 28. 4. 2010, sp. zn. 29 Cdo 2207/2003.

v případě překročení zástupčího oprávnění prokuristy vyvstat otázka, jaké právní následky překročení zmocnění vyvolá.

V tomto ohledu ovšem není z ustanovení občanského zákoníku zcela zřejmé, jakým režimem je nezbytné se řídit v případě překročení oprávnění prokuristy. S ohledem na systematické zařazení právní úpravy prokury v občanském zákoníku lze při překročení zástupčího oprávnění uvažovat o aplikaci ustanovení § 446 občanského zákoníku, v němž je upravena obecná úprava pro překročení rozsahu smluvního zastoupení. Uvažovat ovšem lze i o aplikaci ustanovení § 431 občanského zákoníku, které stanoví právní úpravu pro překročení zastoupení osoby podnikatele. Nutno podotknout, že právní úprava obsažená v ustanovení § 431 občanského zákoníku je, co se týče vyvolání právních následků pro zmocnitele, výrazně přísnější, neboť stanoví, že podnikatel je právním jednáním vázán, pokud třetí osoba o překročení nevěděla, nebo o něm nemusel vědět.

Obdobný interpretační problém obsahovala i dřívější úprava prokury obsažená v obchodním zákoníku. Názory na aplikaci toho či druhého ustanovení se různí. Argumentem pro užití ustanovení § 431 občanského zákoníku je možný vztah speciality ustanovení § 431 vůči ustanovení § 446 s tím, že tento paragraf jako *lex specialis* upravuje překročení smluvního zastoupení podnikatele. Argumentem pro aplikaci ustanovení § 446 občanského zákoníku je systematické zařazení právní úpravy prokury v oddílu 2 dílu 2 s označením smluvní zastoupení. Ustanovení § 446 občanského zákoníku totiž představuje obecný postup pro překročení smluvního zastoupení, pod nějž je řazena i právní úprava prokury. Přestože se názory na aplikaci jednoho či druhého ustanovení různí, převažuje názor, že by se pro překročení oprávnění prokuristy mělo použít ustanovení § 446 občanského zákoníku.¹¹⁷

Právnícká osoba, která prokuru udělila, tak není vázána právním jednáním, které překračuje rozsah oprávnění prokuristy pouze v případě, že s daným právním jednáním nesouhlasí a že přestoupení zástupčího oprávnění oznámila bez zbytečného odkladu třetí osobě, vůči níž právní jednání směřovalo. Právnícká osoba právním jednáním rovněž nebude vázána v případě, že třetí osoba měla a mohla poznat z okolností, že je zástupčí oprávnění překračováno.

¹¹⁷ Např. Eliáš, K.: *Etuda o prokuře*. Právník 5/1993, s. 435 an. nebo Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol., *Obchodní zákoník. Komentář*, 12. vydání, Praha, C.H. Beck, 2009, str. 45 an.

3.1.7.5 Jednání před vznikem právnické osoby

Přestože právní úprava jednání před vznikem právnické osoby nestanovuje konkrétní subjekt, který za právnickou osobu jedná, a ani nestanoví, a to ani rámcově, jaká právní jednání lze za právnickou osobu činit před jejím vznikem, jde z pohledu teorie o zásadní právní úpravu, neboť za splnění podmínek stanovených v ustanovení § 127 občanského zákoníku je právnická osoba vázána právním jednáním již před svým vznikem, tedy před nabytím právní osobnosti. Jednání před vznikem právnické osoby tak představuje zvláštní typ zastoupení právnické osoby.

Právnická osoba je fakticky způsobilá nabývat práva a povinnosti pouze v případě, že má, mimo jiné, právní osobnost, tj. způsobilost mít práva a povinnosti v mezích právního řádu. Právní osobnost právnická osoba nabývá svým vznikem. Výjimku z tohoto pravidla ovšem představuje právě právní úprava obsažená v ustanovení § 127 občanského zákoníku, které stanoví, že „za právnickou osobu lze jednat jejím jménem již před jejím vznikem.“ Přestože zákon v zásadě výslovně nestanoví, jak dlouho před vznikem právnické osoby lze za tuto osobu právně jednat, z koncepčního pojetí právnické osoby vyplývá, že pro jednání za právnickou osobu jejím jménem je nezbytné, aby tato právnická osoba byla alespoň ustanovena.¹¹⁸ Některé právní teorie¹¹⁹ přiznávají právnické osobě před jejím vznikem tzv. latentní existenci. To znamená, že právnická osoba již existuje, ovšem ještě není subjektem práva. Do určité míry se může tato právní konstrukce podobat právní úpravě nascitura.

Základním pravidlem je, že osoba jednající za právnickou osobou jejím jménem je z právního jednání zavázána sama. Pokud však právnická osoba do tří měsíců od svého vzniku přijme účinky tohoto jednání pro sebe, nastává právní fikce, že právní jednání učinila právnická osoba sama *ex tunc* a je z právního jednání oprávněna a zavázána.

Koncepce jednání právnických osob před jejich vznikem vychází ze směrnice 2009/101/ES, které dopadá na jednání společností s ručením omezeným a na akciové společnosti. Směrnici implementoval již obchodník zákoník, který však tuto právní úpravu rozšířil i na další právnické osoby, avšak pouze na obchodní společnosti a

¹¹⁸ Srov. Eliáš, K.: Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou, op. cit. str. 118; nebo Dvořák, T.: Občanský zákoník – Komentář – Svazek I., op. cit., § 127.

¹¹⁹ Například právní teorie v Německu a Francii, které hovoří o tzv. předběžné či utvářející se právnické osobě.

družstva. Občanský zákoník tak přinesl zásadní změnu, neboť ustanovení § 127 se užije obecně na všechny právnické osoby.

Přestože současná právní úprava umožňuje jednat za právnickou osobu jejím jménem již před jejím vznikem bez ohledu na povahu této právnické osoby či její účel, z pohledu teorie je právní jednání před vznikem právnické osoby jejím jménem u některých právnických osob pojmově vyloučeno. Dle Dvořáka lze uzavřít, že takové jednání je vyloučeno u právnických osob, jejichž ustavení a vznik splývají v jeden okamžik, a u právnických osob, jejichž vzniku ustavení vůbec nepřichází v úvahu.¹²⁰ Typicky se jedná o právnické osoby zřízené zákonem. Z povahy věci je rovněž vyloučena aplikace ustanovení § 127 občanského zákoníku na právnické osoby veřejného práva.

Zásadní otázkou je, jak může osoba jednat *jménem* právnické osoby před jejím vznikem, avšak *v zastoupení*, poté co právnická osoba vznikne. Ohledně dikce ustanovení § 127 občanského zákoníku, lze dovodit, že toto ustanovení je nekonzistentní s teoretickou konstrukcí fikce právnické osoby v občanském zákoníku. Občanský zákoník vychází z koncepce, že právnická osoba nemá vůli, kterou nemůže projevovat, a není nadána způsobilostí nabývat práva a povinnosti, tedy způsobilostí vlastním jednáním nabývat práva a povinnosti. V tomto duchu tak občanský zákoník upustil od konstrukce přímého jednání *jménem* právnické osoby a zavedl jednání *za* právnickou osobu v zastoupení, neboť jednání *jménem* právnické osoby představovalo přímou vazbu na jednání samotné právnické osoby, nikoli o jednání zástupce za právnickou osobu.

Ustanovení § 127 ovšem terminologicky zcela vybočuje z této koncepce, neboť výslovně užívá spojení „*jednat jménem právnické osoby*“. Tato textace ustanovení 127 by mohla navozovat myšlenku, že jednání osoby před vznikem právnické osoby je jednáním přímým. Autor této práce má ovšem za to, že větná konstrukce ustanovení 127 nemá vliv, a ani tento vliv mít neměla, na koncepci jednání právnické osoby v občanském zákoníku. Zákonodárce je totiž nekonzistentní v používané terminologii i v důvodové zprávě k danému ustanovení, když termíny *jménem* a *za* bez dalšího

¹²⁰ Dvořák, T.: Občanský zákoník – Komentář – Svazek I., op. cit. § 127.

libovolně zaměňuje.¹²¹ Autor této práce má proto za to, že z povahy celé obecné právní úpravy právnických osob, jakož i z ne úplně šťastné formulace ustanovení § 127 občanského zákoníku, lze uzavřít, že i jednání osob „za právnickou osobu jejím jménem před jejím vznikem“ je jednáním nepřímým, jednáním v zastoupení právnické osoby.

4 Vybrané teoretické problémy jednání zástupců právnických osob

4.1 Společné jednání statutárního orgánu a prokuristy

4.1.1 Společné jednání podle obchodního zákoníku

Společným znakem statutárního orgánu a prokuristy je, oba orgány disponují generálním zástupčím oprávněním k zastupování právnické osoby s tím, že statutární orgán je zmocněn jednat ve všech záležitostech právnické osoby a prokurista ve všech jednáních, k nimž dochází při provozu obchodního závodu. Vystává ovšem otázka, zdali mohou statutární orgány a prokuristé zastupovat právnickou osobu společně.

Společné jednání statutárního orgánu a prokuristy výslovně upravoval zákon. č. 58/1906 ř. z., o společnostech s ručením omezeným až do roku 1950, a to tak, že společné jednání bylo povolené za podmínky, že společnost měla více než jednoho jednatele. Právní úprava chápala společné jednání jako zákonné omezení prokury.

Právní úprava účinná do 31. 12. 2013, zejména obchodní zákoník kombinací společného jednání jednatele a prokuristy nepřipouštěla, a to zejména s ohledem na ustanovení § 13 odst. 1 věty druhé obchodního zákoníku, který stanovil, že *“právnická osoba jedná statutárním orgánem nebo za ni jedná zástupce.”* Konceptně obchodní zákoník vycházel z myšlenky, že buď jedná právnická osoba sama prostřednictvím statutárního orgánu, nebo za ni jedná zástupce – v tomto případě prokurista. Výkladem ustanovení § 13 odst. 1 obchodního zákoníku bylo dovozeno, že spojka „nebo“ má v tomto případě vylučovací charakter.¹²²

K tomuto závěru došel Vrchní soud v Praze ve svém usnesení sp. zn. 7 Cmo 55/1999, ze dne 28. 2. 2000, když odmítl zapsat do obchodního rejstříku, že prokurista

¹²¹ Eliáš, K.: Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou, op. cit. Str. 212 nebo Pokorná, J.: Občanský zákoník – Komentář – Svazek I., op. cit., § 127.

¹²² Např. v usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 1. 2003, sp. zn. 32 Odo 99/2002.

podepisuje za společnost vždy společně s jedním jednatelem. Vrchní soud v předmětném usnesení konstatoval, že jednání prokuristy nelze vázat na kontrasignaci jednatele, a to s ohledem na koncepční rozdíl mezi jednáním jednatele „jménem“ právnické osoby a jednání prokuristy „za“ právnickou osobu.¹²³ Vrchní soud rovněž konstatoval, že navržený způsob jednání by představoval nepřípustnou ingerenci do zákonem stanovené možnosti omezení jednání jednatelů za právnickou osobu. Dle názoru autora této práce ovšem rozhodnutí Vrchního soudu není úplně šťastné, neboť Vrchní soud v rámci rozhodnutí a jeho zdůvodnění nijak nerozlišoval zásadní rozdíl mezi tím, jestli mělo být kontrasignací podmíněno jednání jednatele či jednání prokuristy.

Nejvyšší soud ČR v rozsudku sp. zn. 32 Odo 99/2002, ze dne 22. 1. 2003 konstatoval, že „*ani nesprávným zápisem způsobu podepisování do obchodního rejstříku (kontrasignace člena představenstva) nelze omezit oprávnění prokuristy vyplývající z ustanovení § 14 odst. 1, 2 obch. zák.*¹²⁴“ Meritem věci v citovaném rozhodnutí sice nebyla možnost společného jednání statutárního orgánu/ člena představenstva a prokuristy, avšak z uvedené citace je nutné dovodit, že Nejvyšší soud v rozhodnutí vůbec nepřipouští myšlenku, že by prokurista mohl jednat pouze za společné kontrasignace člena představenstva. Z uvedené judikatury a z koncepce § 13 odst. 1 obchodního zákoníku lze jednoznačně dovodit, že právní úprava účinná do 31. 12. 2013 nepřipouštěla společné jednání statutárního orgánu a prokuristy.

4.1.2 Společné jednání podle současné právní úpravy

Koncepční změny v jednání statutárního orgánu za právnickou osobu vnesené do právního řádu občanským zákoníkem ovšem přináší na tuto problematiku nový pohled, a to primárně z toho důvodu, že občanský zákoník neobsahuje konstrukci obsaženou v § 13 odst. 1 obchodního zákoníku, ze které vycházela diametrálně odlišná konstrukce jednání statutárního orgánu právnické osoby a prokuristy. Teoreticky by tak bylo možné dovodit, že společné jednání prokuristy a statutárního orgánu je možné a dovolené.¹²⁵

¹²³ VS v rozhodnutí konstatoval, že: „*Jednatel je statutární orgán jednajícím jménem společnosti s ručením omezeným, zatímco prokurista je zástupcem společnosti jednajícím za společnost.*“

¹²⁴ Pozn. autora: Nejvyšší soud ČR v této citaci odkazuje na obchodní zákoník.

¹²⁵ Z logiky věci lze uvažovat o dvou možných variantách společného jednání. Prvním případem je podmínění jednání prokuristy souhlasem statutárního orgánu a druhým je existence nezbytné součinnosti prokuristy pro jednání statutárního orgánu právnické osoby.

Názory odborné veřejnosti na společné jednání statutárního orgánu a prokuristy se ovšem různí a bude věcí další judikatury, zdali takovou konstrukci připustí.

Eichlerová k tomuto tématu uvádí, že je nezbytné rozlišit, zdali společné jednání statutárního orgánu a prokuristy bude představovat zákonem dovolené omezení způsobu jednání statutárního orgánu či prokuristy, či zdali půjde o omezení působnosti vnitřním předpisem právnické osoby.¹²⁶ Toto rozdělení je zcela zásadní, neboť, jak již bylo popsáno výše, omezení působnosti vnitřním předpisem má v případě porušení zcela odlišné právní následky oproti porušení způsobu jednání za právnickou osobu. Zatímco porušení vnitřního předpisu nebude ve většině případů účinné vůči třetí osobě,¹²⁷ porušení způsobu jednání za právnickou osobu zapsané ve veřejném rejstříku může vést ke zdánlivosti učiněného právního jednání pro nedostatek projevu vůle.¹²⁸

Eichlerová společné jednání statutárního orgánu a prokuristy připouští, avšak pouze za podmínky, že právnická osoba jedná prostřednictvím kolektivního orgánu. V případě právnické osoby s jediným jednatelem společné jednání zásadně nepřipouští. Svůj postoj Eichlerová odůvodňuje principem, že působnost jednatele jednat za právnickou osobu ve všech věcech zásadně nelze omezit. V případě právnické osoby s jedním jednatelem by tak vnitřní ustanovení právnické osoby o společném jednání statutárního orgánu a prokuristy představovalo pouze vnitřní omezení, které je v zásadě neúčinné vůči třetím osobám.

Dikce § 164 odst. 2 občanského zákoníku ovšem umožňuje, aby právnickou osobu zastupoval kolektivní orgán. V případě ustanovení kolektivního orgánu jako celku náleží působnost zastupovat právnickou osobu ve všech věcech právě tomuto orgánu jako celku, nikoli konkrétním členům tohoto orgánu.¹²⁹ Pokud tak právnická osoba má dva jednatele, kteří jednají za právnickou osobu toliko společně, může alternativní konstrukce společného jednání jednatele a prokuristy představovat podmínku pro situaci, kdy může jednatel jednat sám. Jinými slovy jednatel jedná sám za právnickou osobu sám za splnění podmínky, že spolu s ním jedná i prokurista. Spíše než o omezení

¹²⁶ Eichlerová, K.: *Společné jednání jednatele a prokuristy*, Rekodifikace & Praxe č. 4, Wolters Kluwer, str. 22 (dale jen zkrácená citace "Eichlerová, K.: Společné jednání jednatele a prokuristy")

¹²⁷ Srov. ustanovení § 47 zákona o obchodních korporacích.

¹²⁸ Eichlerová, K.: *Společné jednání jednatele a prokuristy*, op. cit. str. 22.

¹²⁹ Eichlerová, K.: *Společné jednání jednatele a prokuristy*, op. cit. str. 22.

jednání daného jednatele, tak dle Eichlerové půjde o rozšíření možnosti jeho jednání o možnost jednat i jen s prokuristou.¹³⁰

Možnost společného jednání připouští i Josková, podle které změnou koncepce přímého jednání právnické osoby na jednání v zastoupení právnické osoby odpadl hlavní důvod pro nemožnost společného jednání statutárního orgánu a prokuristy. Josková uvádí, že společné jednání je možné za předpokladu, že právnická osoba má více jednatelů s tím, že jednatele jsou zároveň oprávněni jednat za právnickou osobu i bez prokuristy.¹³¹ Názor Joskové vychází z právní úpravy v Německu, která u akciové společnosti společné jednání člena představenstva a prokuristy výslovně umožňuje.

K odlišnému názoru ovšem dochází Lasák v komentáři k ustanovení § 47 zákona o obchodních korporacích, ve kterém dovozuje, že jednání člena statutárního orgánu a prokuristy není ani podle dosavadní právní úpravy možné.¹³² Lasák argumentuje ustanovením § 164 odst. 2 občanského zákoníku, dle kterého člen statutární orgán zastupuje právnickou osobu samostatně, neurčí-li zakladatelské právní jednání, jak jeho členové právnickou osobu zastupují. Z uvedeného Lasák dovozuje, že občanský zákoník počítá pro účely určení způsobu jednání toliko se členy statutárního orgánu, nikoli s jinými osobami, a zároveň dovozuje, že kdybychom připustili společné jednání statutárního orgánu s prokuristou, znamenalo by to, že statutární orgán by mohl jednat i ve spojení s jinými zástupci právnické osoby – zaměstnanci, vedoucím organizační složky atd.¹³³

Proti společnému jednání statutárního orgánu a prokuristy se rovněž staví Hurychová, která argumentuje absencí právní úpravy, která by společné jednání výslovně umožnila a vypořádala se rozdílným obsahem působnosti obou zástupců jednat za společnost. Hurychová stejně jako Lasák dovozuje, že současné nastavení právní úpravy spíše naznačuje, že společné jednání možné není. Problém dle Hurychové představuje absence právní úpravy, která by se výslovně vypořádala při společném jednání dotčených zástupců s jejich rozdílnou působností. Právní úprava by totiž musela

¹³⁰ Eichlerová, K.: Společné jednání jednatele a prokuristy, op. cit. str. 22.

¹³¹ Josková, L.: *Je podle NOZ možná kombinace jednání jednatele (člena představenstva) a prokuristy?*, *Rekodifikace & praxe* č. 4/2013, Wolters Kluwer, str. 8 (dale je zkrácená citace “Josková, L.: Je podle NOZ možná kombinace jednání jednatele (člena představenstva) a prokuristy?”).

¹³² Lásák, J.: *Zákon o obchodních korporacích. Komentář I. díl*, Praha: Wolters Kluwer, 2014, str. 127 (dale jen zkrácená citace “Lásák, J., nebo jiný autor: Zákon o obchodních korporacích, Komentář”).

¹³³ Lásák, J.: *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*, op. cit. str. 127.

stanovit, zda při společném jednání statutárního orgánu a prokuristy se rozšíří působnosti prokuristy na působnost statutárního orgánu, tedy by prokurista mohl například i zcizovat nemovité věci, aniž by k tomu byl zmocněn, či by naopak došlo k omezení působnosti jednatele na rozsahu působnosti prokuristy.¹³⁴

Na základě výše uvedeného lze shrnout, že společné jednání statutárního orgánu a prokuristy, pokud vůbec, bude možné pouze v případě, že právnická osoba bude zastoupena více než jedním členem statutárního orgánu. Argumentem pro možnost společného jednání je, že dosavadní právní úprava upustila od rozlišování mezi přímým jednáním statutárního orgánu za právnickou osobu jejím jménem a jednáním v zastoupení právnické osoby. Stírání koncepčních rozdílů mezi druhy zastoupení je argumentem pro možnost společného jednání, a to nejen s ohledem na skutečnost, že jednání statutárního orgánu se koncepčně přiblížilo k zastoupení právnické osoby prokuristou, ale i s ohledem na skutečnost, že zastoupení prokuristou se rovněž přiblížilo k zastupování statutárním orgánem, když mu občanský zákoník nově v ustanovení § 454 ukládá povinnost zastupovat právnickou osobu s péčí řádného hospodáře. Pro možnost společného jednání lze rovněž argumentovat zásadou legální licence, tedy principem „*co není zakázáno, je dovoleno*.“¹³⁵ Dále lze argumentovat judikaturou k obchodnímu zákoníku, kterou ovšem lze aplikovat i na současnou právní úpravu,¹³⁶ ze které vyplývá, že omezení způsobu jednání jednatelů právnické osoby například, že do určité peněžní hodnoty právního jednání, jedná každý jednatel sám, a nad určitou peněžní hodnotu právního jednání, jednají jednatelé pouze společně je považováno za určení způsobu jednání statutárního orgánu, nikoli za vnitřní omezení jednatelského oprávnění. Pokud totiž lze omezit samostatné jednání peněžní částkou, jeví se jako logické i omezení kontrasignací prokuristy.

Naopak argumenty proti možnosti společného jednání prokuristy a statutárního orgánu je skutečnost, že rozsah působnosti obou těchto zástupců právnické osoby je rozdílný a právní úprava nejen, že výslovně neumožňuje společné jednání, ale ani se pro případ společného jednání nijak nevypořádá s rozdílným rozsahem působnosti obou zástupců. Rozsah oprávnění obou zástupců by tak při společném jednání nebyl zřejmý a

¹³⁴ Srov. Hurychová, K.: Prokura v novém občanském zákoníku, op. cit. str. 36.

¹³⁵ Srov. čl. 2 odst. 4 Ústavy a čl. 2 odst. 3 Listiny.

¹³⁶ Např. Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 3. 2012, sp. zn. 29 Cdo 301/2010.

vytvářel by právní nejistotu. Zásadní argument proti rovněž představuje ustanovení § 47 zákona o obchodních korporacích, které stanoví, že „*omezení jednatelského oprávnění orgánu obchodní korporace společenskou smlouvou nebo jiným ujednáním nebo rozhodnutím orgánu obchodní korporace nejsou vůči třetím osobám účinná, i když byla zveřejněna.*“ Dále je nezbytné zmínit jako protiargument společného jednání vzájemný vztah mezi statutárním orgánem a prokuristou. Ustanovení § 450 odst. 1 občanského zákoníku, ze kterého vyplývá, že prokuru uděluje podnikatel – právnická osoba. Za právnickou osobu obecně jedná statutární orgán, *ergo* prokuru uděluje a odvolává statutární orgán,¹³⁷ který se tím staví do vztahu nadřazenosti k prokuristovi. Zatímco jednatelé budou mezi sebou jednat jako osoby sobě rovné, v případně společného jednání jednatele a prokuristy tak může jít o vztah podřízeného a nadřízeného.

Závěrem lze konstatovat, že dle současné právní úpravy nelze jednoznačně určit, zdali je společné jednání statutárního orgánu a prokuristy možné a bude věcí další judikatury, zdali se bude držet dosavadní praxe a společné jednání nebude i nadále připouštět či dojde k závěru, že nová právní úprava společné jednání připouští. Autor této práce se kloní k názoru, že společné jednání možné je, a to s ohledem na principy legální licence a autonomie vůle. Pokud právnická osoba má zájem na tom, aby ji při určitých právních jednáních zastupoval statutární orgán a prokurista společně, není žádoucí, aby právní úprava tuto kombinaci neumožňovala.

4.2 Individuální a kolektivní orgán právnické osoby a jeho jednání

4.2.1 K nahrazení vůle kolektivním orgánem právnické osoby

Účinností nové právní úpravy byly vyřešeny dosavadní spory vznikající za platnosti obchodního zákoníku o to, zda v případě právnické osoby, která má více členů statutárního orgánu, tvoří tyto orgány několik individuálních orgánů či se jedná o jeden orgán kolektivní, když výslovně v ustanovení 164 odst. 2 občanského zákoníku stanovila, že „*náleží-li působnost statutárního orgánu více osobám, tvoří kolektivní statutární orgán.*“ Právní úprava tak staví na jisto a umožňuje, aby právnická osoba

¹³⁷ Výjimkou z tohoto obecného pravidla je například udělování prokury ve společnosti s ručením omezeným, ve které dle § 190 odst. 2 písm. e) zákona o obchodních korporacích uděluje prokuru valná hromada společnosti.

byla zastoupena buď individuálním statutárním orgánem, několika statutárními orgány, které jednají samostatně, nebo tzv. kolektivním statutárním orgánem. Koncepčně tak platí, že vícero osob v působnosti statutárního orgánu *ex lege* tvoří kolektivní orgán.¹³⁸ Rozlišení mezi několika individuálními statutárními orgány a statutárním orgánem kolektivní má zcela zásadní význam pro zastupování právnické osoby těmito orgány.

Dle Joskové je v případě kolektivního statutárního orgánu nositelem působnosti a oprávnění jednat za právnickou osobu přímo kolektivní statutární orgán, nikoli jeho členové,¹³⁹ kdežto v případě individuálních statutárních orgánů je nositelem této působnosti každý jednotlivý statutární orgán právnické osoby. Z uvedeného vyplývá, že zatímco u individuálních statutárních orgánů nahrazují ve smyslu § 151 odst. 1 občanského zákoníku vůli právnické osoby všichni členové statutárního orgánu, v případě kolektivního orgánu nahrazuje vůli právnické osoby právě tento orgán, nikoli jeho členové.

4.2.2 K rozdělení působnosti kolektivního orgánu

Ve smyslu § 156 odst. 1 občanského zákoníku rozhoduje kolektivní orgán ve sboru, ve smyslu odst. 2 téhož paragrafu může být činnost kolektivního orgánu rozdělena mezi jeho jednotlivé členy podle oboru – jde tzv. horizontální delegaci působnosti kolektivních orgánů. Zdali je možné rozdělit působnost i mezi členy statutárního orgánu v individuálním režimu není z dikce občanského zákoníku zcela jasné. Odborná literatura se ovšem kloní k názoru, že lze dovodit i možnost delegace působnosti i mezi individuálními statutárními orgány.¹⁴⁰

Procesem rozdělení působnosti mezi jednotlivé členy se právní úprava podrobněji nezabývá. Dle Lasáka bude rozdělení působnosti ve většině případů věcí rozhodnutí samotného kolektivního orgánu.¹⁴¹ Z koncepce statutárního orgánu v občanském zákoníku lze dovodit, že při rozdělování působnosti mezi jednotlivé členy musí být

¹³⁸ To neplatí například u osobních společností dle ust. § 44 odst. 4 zákona o obchodních korporacích či u společnosti s ručením omezeným, v jejímž případě ust. § 44 odst. 5 a § 194 odst. 2 zákona o obchodních korporacích stanoví, že jednatele jsou individuálními statutárními orgány, pokud společenská smlouva nestanoví jinak.

¹³⁹ Josková, L.: *Jednatelé jako kolektivní orgán*, Praha, Rekodifikace a & Praxe 10/2013, Wolters Kluwer, 2014, str. 2 (dale jen zkrácená citace "Josková, L.: Jednatelé jako kolektivní orgán")

¹⁴⁰ Srov. Josková, L.: *Jednatelé jako kolektivní orgán*, str. 3 nebo Lasák, J.: *Občanský zákoník (§1-654)*, 1. vydání, CH Beck, 2014, str. 808 (dale jen zkrácená citace Lasák, J. či jiný autor: *Občanský zákoník (§1-654)*)

¹⁴¹ Lasák, J.: *Občanský zákoník (§1-654)*, op. cit. str. 808.

prvotním kritériem a hlediskem péče řádného hospodáře,¹⁴² tedy jednotlivé obory by měly být přiděleny těm členům, kteří se pro zastupování právnické osoby v tomto ohledu nejvíce hodí. Obdobný závěr vyplývá i z dosavadní judikatury k činnosti představenstva akciové společnosti dle obchodního zákoníku, například v rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 3. 2005, sp. zn. 8 Tdo 124/2005, ve kterém bylo uvedeno, že v případě přenosu působnosti na určitou osobu, je představenstvo akciové společnosti odpovědné za výběr takové osoby, a to především za její „*odborné schopnosti, znalosti a způsobilost svěřené úkoly řádně plnit.*“ Kolektivní statutární orgán bude rovněž při rozdělování své působnosti povinen se řídit obecnými principy občanského zákoníku týkajícími se institutu statutárního orgánu. Ku příkladu dle § 164 odst. 1 občanského zákoníku je člen statutárního orgánu oprávněn zastupovat právnickou osobu ve všech věcech, *ergo* toto oprávnění člena statutárního orgánu nelze omezit. K tomu se kloní i Josková, když dovozuje, že rozdělení působnosti nemůže mít za následek, že někteří členové statutárního orgánu budou právnickou osobu fakticky kontrolovat a jiní nebudou oprávněni činit téměř nic.¹⁴³

Pomineme-li nedostatečnou právní úpravu procesu rozdělení působnosti podle oborů, zůstává ovšem otázka poněkud ošemetné formulace, že působnost kolektivního orgánu se rozdělí podle oborů.

Právní úprava termín obor nedefinuje, neobsahuje legislativní zkratku, a ani se k tomuto termínu blíže nevyjadřuje. Dle Joskové lze za obor považovat odvětví činnosti či okruh činnosti, kterou se daný člen kolektivního orgánu má zabývat.¹⁴⁴ Obory působnosti tak lze rozdělit například na obor koupě zboží, prodeje zboží, finance právnické osoby či dokonce na obory jednotlivého zboží či služeb. Jeví se jako možné taktéž rozdělení podle jednotlivých odštěpných závodů či území jejich působnosti. Jednotlivá kritéria lze také pravděpodobně kombinovat. Rozdělení do jednotlivých oborů má zcela zásadní význam pro řízení a vedení právnické osoby. Josková ovšem uvádí, že o některých oblastech působnosti statutárního orgánu bude muset i nadále

¹⁴² Povinnost péče řádného hospodáře vyplývá pro statutární orgány z dikce ustanovení § 159 odst. 1 občanského zákoníku.

¹⁴³ Josková, L.: *Rozdělení působnosti v rámci kolektivního orgánu a jeho dopad na odpovědnost*, Bulletin advokacie 7-8/2014, str. 48 (dale jen zkrácená citace "Josková, J.: Rozdělení působnosti v rámci kolektivního orgánu a jeho dopad na odpovědnost").

¹⁴⁴ Josková, L.: *Rozdělení působnosti v rámci kolektivního orgánu a jeho dopad na odpovědnost*, op. cit. str. 46.

rozhodovat statutární orgán jako sbor, neboť delegace u nich nepřichází v úvahu. Dle Joskové půjde především o oblasti vnitřního uspořádání právnické osoby jako svolání valné hromady, nebo jmenování náhradního člena statutárního orgánu.¹⁴⁵

Další otázkou, kterou nedostatečná právní úprava možnosti rozdělení působnosti kolektivního orgánu vyvolává, je rozdělení působnosti mezi jednotlivé členy s ohledem na případný princip rovnosti mezi členy statutárního orgánu. Z ustanovení § 440 odst. 1 zákona o obchodních korporacích vyplývá, že představenstvo akciové společnosti, jakožto kolektivní statutární orgán právnické osoby, rozhoduje většinou hlasů s tím, že každý člen představenstva má jeden hlas. Ve smyslu § 194 odst. 1 zákona o obchodních korporacích se stejné pravidlo použije i na jednatele společnosti s ručením omezeným má-li kolektivní statutární orgán.

Z uvedených ustanovení lze dovodit, že jednotliví členové statutárního orgánu jsou si mezi sebou rovni. Uvedený princip taktéž podtrhuje ustanovení § 164 odst. 1 občanského zákoníku, když stanoví, že člen statutárního orgánu může zastupovat právnickou osobu ve všech věcech. Pokud by si však byli všichni členové statutárního orgánu *ex lege* rovni, lze dle Joskové dovodit, že i rozdělení působnosti statutárního orgánu podle oborů by muselo být učiněno tak, aby působnost byla rovnoměrně rozdělena mezi jednotlivé členy.¹⁴⁶ Jinými slovy nebylo by možné, aby někteří členové disponovali rozsáhlejšími pravomocemi než členové ostatní. V praxi si však takové rozdělení lze jen těžko představit.

4.2.3 K nahrazení vůle právnické osoby při rozdělení působnosti kolektivního orgánu

Člen statutárního orgánu právnické osoby pověřený působností v určitém oboru vykonává působnost statutárního orgánu ve všech činnostech s tímto oborem souvisejících, ne statutární orgán jako kolektiv. Tomuto uspořádání odpovídá § 156 odst. 2 občanského zákoníku, které stanoví, že *„je-li působnost jednotlivých členů rozdělena podle určitých oborů, ustanovení odstavce 1 se nepoužije.“*¹⁴⁷ Dle Havla

¹⁴⁵ Josková, L.: Rozdělení působnosti v rámci kolektivního orgánu a jeho dopad na odpovědnost, op. cit. str. 47.

¹⁴⁶ Josková, L.: Rozdělení působnosti v rámci kolektivního orgánu a jeho dopad na odpovědnost, op. cit. str. 49.

¹⁴⁷ Odstavec 1 téhož paragrafu pak stanoví, že *„Je-li orgán kolektivní, rozhoduje o záležitostech právnické osoby ve sboru.“*

dochází rozdělením působnosti podle jednotlivých oborů k tomu, že pověřený člen statutárního orgánu je oprávněn svrchovaně rozhodovat za právnickou osobu v oboru jeho působnosti.¹⁴⁸ Také Josková uvádí, že rozdělením působnosti dochází k tomu, že každý člen statutárního orgánu jedná ve svém oboru za právnickou osobu samostatně, je tedy oprávněn přijímat samostatně opatření a ostatní členové nejsou oprávněni do jeho oblasti zasahovat.¹⁴⁹

Dle názoru autora této práce, přináší možnost rozdělení působnosti podle oborů určitý koncepční nesoulad do jednání kolektivního orgánu. Jestliže totiž kolektivní orgán představuje jednoho nositele působnosti oprávnění statutárního orgánu, jeví se jako nelogické, aby dílčí obory byly řízeny individuálně členy tohoto orgánu, má-li kolektivní statutární orgán představovat jednolité orgán. Vystává totiž otázka, kdo ve smyslu § 151 odst. 1 občanského zákoníku vytváří a nahrazuje vůli právnické osoby. Je to stále kolektivní statutární orgán, nebo to jsou pověření členové, kteří svrchovaně zastupují právnickou osobu ve svém oboru.

Pro posouzení této otázky považuje autor této práce zásadní dva aspekty. Prvním je posouzení, do jaké míry je působnost kolektivního statutárního orgánu přenesena na jeho jednotlivé členy. Jak již bylo uvedeno výše, v případě rozdělení působnosti jsou jednotlivý pověřený členové statutárního orgánu oprávněni spravovat svůj obor samostatně s tím, že ostatní členové statutárního orgánu nejsou oprávněni do jednání pověřeného člena zasahovat. Dle Lasáka, s jehož názorem se autor této práce ztotožňuje, nelze ovšem vyloučit, aby statutární orgán jako sbor učinil rozhodnutí *ad hoc* ohledně oblasti/ oboru, která byl v rámci horizontální delegace přidělena konkrétnímu členu statutárního orgánu. Tuto možnost Lasák dovozuje ze skutečnosti, že může-li kolektivní statutární orgán rozdělit svou působnost mezi jednotlivé členy, může toto rozdělení i zrušit, a *ergo* jednorázově do této působnosti člena zasáhnout jako sbor.¹⁵⁰

Druhým aspektem je posouzení povinností jednotlivých členů vůči ostatním členům v případě dílčího rozdělení působnosti statutárního orgánu právnické osoby, jinými slovy posouzení povinností kolektivu statutárního orgánu vůči svým členům. Dle

¹⁴⁸ Lasák, J.: Občanský zákoník (§1-654), op. cit. str. 808.

¹⁴⁹ Josková, L.: Jednatelé jako kolektivní orgán, op. cit. str. 3.

¹⁵⁰ Lasák, J.: Občanský zákoník (§1-654), op. cit. str. 809.

§ 156 odst. 2 občanského zákoníku nezbavuje rozdělení působnosti další členy povinnosti „*dohlížet, jak jsou záležitosti právnické osoby spravovány.*“ Obdobný závěr vyřkl i Nejvyšší soud ČR, když konstatoval, že „*kontrolní činnost vychází z požadavku na výkon funkce s péčí řádného hospodáře... vede k tomu, aby každý ze členů představenstva zajistil, aby činnosti, které jsou vykonávány či zajišťovány představenstvem, byly prováděny s dobrou péčí, tedy ku prospěchu společnosti tak, aby nebyly poškozovány zájmy společnosti a jejích akcionářů, ale naopak, aby pro ni byly přínosné.*“¹⁵¹ Dle Joskové se touto povinností rozumí povinnost dohlížet na správu oborů ostatních členů.¹⁵²

Právní úprava povinnosti dohlížet na správu ostatních oborů je ovšem zcela nedostačující, neboť vyvolává praktické i teoretické otázky, s nimiž se občanský zákoník či zákon o obchodních korporacích obsahující zvláštní úpravu kolektivních orgánů obchodních společností nijak nevypořádal. Při určení míry povinnosti dohlížet na správu oborů ostatních členů lze totiž dle Joskové zohlednit aspekty, které mohou být i vzájemně protichůdné.¹⁵³

Například kontrola správy záležitostí právnické osoby nemůže být hlavní činností členem statutárního orgánu, neboť by tím mohlo dojít k paralyzování schopnosti člena spravovat vlastní obor. Jednotlivé obory mohou být navíc natolik specializované, že člen vykonávající kontrolu vůbec nemusí disponovat schopnostmi a zkušenostmi k posouzení, že kontrolovaný obor je spravován řádně. Na druhou stranu na kontrolu správy nelze zanedbat, neboť tvoří zásadní část péče řádného hospodáře a je bezesporu velmi významná pro řízení právnické osoby a její činnosti. Rovněž lze pro určení míry kontroly správy vycházet z důvěry v osobu, která kontrolovaný obor řídí, a to s ohledem na skutečnost, že tato osoba byla/ měla být zvolena s péčí řádného hospodáře.

Jinými slovy je zřejmé, že míra povinnosti kontrolovat správu záležitostí právnické osoby může být stanovena na základě různých kritérií, avšak jejich relevanci a užití by měla právní úprava výslovně upravit, která tak ovšem ani rámcově nečiní.

¹⁵¹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 3. 2005, sp. zn. 8 Tdo 124/2005.

¹⁵² Josková, L.: Rozdělení působnosti v rámci kolektivního orgánu a jeho dopad na odpovědnost, op. cit. str. 48.

¹⁵³ Josková, L.: Rozdělení působnosti v rámci kolektivního orgánu a jeho dopad na odpovědnost, op. cit. str. 49.

K odpovědi na otázku, kdo vytváří vůli právnické osoby, je z výše popsaného zřejmé, že i v případě rozdělení působnosti podle oborů, je statutární orgán jako celek oprávněn svrchovaně zasahovat do působnosti pověřených členů. Dále je zřejmé, že pověření členové podléhají doзору všech ostatních členů. Z uvedené autor této práce dovozuje, že vůli právnické osoby i nadále nahrazuje kolektivní statutární orgán, neboť svrchovaně dohlíží nad činností jednotlivých členů. Autor s velkou mírou nadsázky dovozuje, že kolektivní statutární orgán je jakousi právnickou osobou v právnické osobě, v jehož zastoupení jednají jednotliví členové statutárního orgánu, nejedná-li statutární orgán sám jako sbor.

4.2.4 K nahrazení vůle právnické osoby členem statutárního orgánu pověřeného k jednání vůči zaměstnancům

Budeme-li vycházet z principu, že vůli právnické osoby vytváří kolektivní statutární orgán jako celek, a to ať už při rozdělení působnosti podle oborů či nikoliv, vyvstává otázka, kdo nahrazuje vůli právnické osoby v případě pověření člena statutárního orgánu k právnímu jednání se zaměstnanci právnické osoby dle ust. § 164 odst. 3 občanského zákoníku. Ten totiž stanoví povinnost právnické osoby s kolektivním statutárním orgánem pověřit některého člena právním jednáním vůči zaměstnancům právnické osoby. Jak Dvořák, tak Lasák se shodují, že § 164 odst. 3 občanského zákoníku představují *lex specialis* ke způsobu jednání za právnickou osobu. Jinými slovy, i kdyby zakladatelské jednání stanovilo, že statutární orgán jedná vždy dvěma členy, na jednání pověřeného člena dle § 164 odst. 3 se zaměstnanci právnické osoby se takové ujednání nevztahuje, pokud zakladatelské jednání tak výslovně neurčí, neboť se jedná výlučnou formu zastupování právnické osoby.¹⁵⁴

Dle Čížka se ovšem rovněž objevují názory, že se jedná pouze o doplňkový či komplementární způsob zastupování, který současně nevylučuje jednání statutárního orgánu jako celku ve věcech jednání se zaměstnanci.¹⁵⁵

Určení povahy jednání pověřeného člena vůči zaměstnancům právnické osoby je zcela zásadní pro posouzení, kdo v tomto ohledu nahrazuje vůli právnické osoby. Pokud

¹⁵⁴ Srov. Dvořák, T.: Občanský zákoník – Komentář – Svazek I., op. cit., § 164 nebo Lasák, J.: Občanský zákoník (§1-654), op. cit. str. 847.

¹⁵⁵ Čížek, V.: *Kolektivní orgán obchodní korporace: pověření jednáním vůči zaměstnancům*, Obchodněprávní revue 1/2015, str. 11 (dale jen zkrácená citace "Čížek, V.: Kolektivní orgán obchodní korporace: pověření jednáním vůči zaměstnancům")

by totiž oprávnění pověřeného člena jednat se zaměstnanci právnické osoby bylo oprávněním *ex lege*, které není limitováno ani určeným způsobem jednání za právnickou osobu, a to ať už je zapsané do veřejného rejstříku či nikoliv, jak dovozují Dvořák i Lasák,¹⁵⁶ bylo by možné dovodit, že vůli právnické osoby vůči jejím zaměstnancům nahrazuje přímo tento určený člen statutárního orgánu, nikoli kolektivní orgán.

Například Čížek je toho názoru, že jednání pověřené člena je jednáním doplňkovým a uvádí, že z dikce § 164 odst. 3 občanského zákoníku vyplývá, že jde o toliko upřesňující klauzuli organizace právnické osoby. Svůj závěr opírá o tvrzení, že je nezbytné upřednostňovat vůli zakladatelů v zakladatelském právním jednání, která se projevuje i v určení způsobu jednání za právnickou osobu, například zavedením principu „čtyř očí.“ Připuštěním výlučného zastoupení dle § 164 odst. 3 občanského zákoníku by docházelo k potlačení „*vnitřních rozhodovacích procesů kolektivního statutárního orgánu.*“¹⁵⁷

Autor této práce se kloní k názoru Čížka, neboť z právní úpravy občanského zákoníku výslovně nevyplývá, že by se pověřený člen k jednání zaměstnanci měl řídit jinými pravidly jednání za právnickou osobu než ostatní členové statutárního orgánu.

4.3 Valná hromada a povaha jejího usnesení v kontextu právního jednání právnické osoby

Dlouho diskutovaným tématem, avšak bez jednoznačného závěru, mezi renomovanými odborníky na soukromé a především obchodní právo je povaha rozhodování valné hromady obchodních společností. Předmětem těchto akademických sporů, jejichž výsledek však může mít zásadní význam pro právní praxi, je otázka, zdali rozhodování valné hromady, respektive její usnesení je právním jednáním. Je-li právním jednáním, je pro účely této práce rovněž relevantní otázka, zdali se jedná o právní jednání právnické osoby, popř. zdali je toto právní jednání právnické osoby přímým jednáním jménem právnické osoby či zdali je o právní jednání v zastoupení právnické osoby.

¹⁵⁶ Srov. Dvořák, T.: Občanský zákoník – Komentář – Svazek I., op. cit., § 164; nebo Lasák, J.: Občanský zákoník (§1-654), op. cit. str. 847.

¹⁵⁷ Čížek, V.: Kolektivní orgán obchodní korporace: pověření jednáním vůči zaměstnancům, op. cit. str. 11.

Hned odpověď na první otázku je z pohledu teorie velice problematická, neboť názory odborné veřejnosti se radikálně liší. Na úvod je nezbytné zmínit, že valná hromada je nejvyšší kolektivní orgán obchodních kapitálových společností, jemuž právní předpis, respektive zákon o obchodních korporacích, či zakladatelské právní jednání svěřuje taxativní výčet pravomocí rozhodovat o záležitostech právnické osoby¹⁵⁸ (pro účely této kapitoly bude autor této práce namísto právnické osoby používat termínu společnost).

Mezi jednotlivými akademiky panuje shoda, že usnesení valné hromady společnosti je vyjádřením vůle společnosti. Eliáš k tomuto uvádí, že „nejde o vyjádření vůle společníků, ani valné hromady jako takové, protože zákon nepřiznává ani kolektivu společníků, ale ani valné hromadě vlastnost právní subjektivity...¹⁵⁹ Valná hromada společníků je orgánem společnosti s.r.o., a její usnesení tedy vyjadřuje vůli této právnické osoby.“¹⁶⁰ Rovněž Čech konstatuje, že „na valné hromadě se pouze utváří vůle společnosti ohledně záležitostí společnosti spadajících do působnosti valné hromady.“¹⁶¹ Tomuto názoru přisvědčil i Nejvyšší soud v rozhodnutí ze dne 14. 12. 2005, sp. zn. 29 Odo 258/2005. Spornou ovšem zůstává otázka, zdali je usnesení valné hromady společnosti právním jednáním.

4.3.1 Povaha usnesení valné hromady podle právní úpravy do 31. 12. 2013

Z hlediska právní relevance názoru je zcela zásadní rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. 12. 1997, sp. zn. 1 Odon 88/97, ve kterém Nejvyšší soud mimo jiné konstatoval, že „Usnesení valné hromady tedy nemůže být právním úkonem akciové společnosti, protože valná hromada není způsobilá činit jménem společnosti právní úkony. Usnesení valné hromady však nemůže být ani právním úkonem akcionářů, neboť usnesení nepřijímají akcionáři jako fyzické či právnické osoby, ale přijímá je valná hromada, tedy orgán společnosti. Při posuzování usnesení valné hromady nelze odhlížet od toho, že valná hromada jako orgán společnosti, i když je složena ze všech akcionářů, má jinou kvalitu než neformální seskupení akcionářů, kteří nejsou konstituováni

¹⁵⁸ Srov. ustanovení § 190 odst. 2, 3 a § 421 odst. 2, 3 zákona o obchodních korporacích.

¹⁵⁹ Právní osobnosti v kontextu současné právní terminologie.

¹⁶⁰ Eliáš, K.: *Otázka formy při tvorbě vůle společnosti s ručením omezeným jejím nejvyšším orgánem*, Ad notam 1/1997, str. 2.

¹⁶¹ Čech, P.: *Právní povaha úkonů souvisejících s valnou hromadou*, Právní rádce 12/2006, str. 25 (dale jen zkrácená citace "Čech, P.: Právní povaha úkonů souvisejících s valnou hromadou").

zákonem stanoveným postupem v orgán společnosti.“ Správnost názoru Nejvyššího soudu akcentují zejména Čech¹⁶² a Štenglová.¹⁶³ Přestože jde o rozhodnutí v právní praxi zcela zásadní, Nejvyšší soud ČR se v předmětném rozhodnutí až trestuhodně málo zabývá řádným odůvodněním tohoto stanoviska, neboť ze samotného odůvodnění lze dovodit, že o právní jednání se nejedná toliko s ohledem na skutečnost, že pro takové jednání zde chybí způsobilý subjekt, který by právní úkon učinil, neboť ani valná hromada, ani společníci společnosti jako celek nejsou způsobilým subjektem k právnímu jednání.¹⁶⁴

Čech uvádí, že hlavním důvodem pro odepření usnesení valné hromady povahy právního jednání je snaha znemožnit posuzování platnosti usnesení valné hromady podle § 39 starého občanského zákoníku nad rámec zvláštní úpravy obsažené v § 131 a § 183 obchodního zákoníku.¹⁶⁵ Zastánci rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR tak docházejí k závěru, že usnesení valné hromady je jinou právní skutečností, která je způsobilá vyvolat vznik, změnu nebo zánik práv a povinností.¹⁶⁶

Proti stanovisku Nejvyššího soudu se staví zejména Pokorná, Eliáš či Dvořák, kteří zastávají názor, že usnesení valné hromady je právním jednáním. Například Dvořák uvádí, že usnesení valné hromady vzniká cestou hlasování společníků, které je projevem vůle každého společníka, *ergo* jeho právním jednáním. Usnesení valné hromady lze proto považovat za právní úkon vzniklý složením dílčích právních úkonů jednotlivých členů, ve prospěch přijetí usnesení hlasujících společníků.¹⁶⁷ K obdobnému avšak ne totožnému závěru dochází Pihera a Pelikánová, když konstatují, že výsledkem hlasování na valné hromadě společnosti je rozhodnutí, které je právním jednáním těch, kteří na ní hlasují.¹⁶⁸

¹⁶² Čech, P.: Právní povaha úkonů souvisejících s valnou hromadou, op. cit. str. 24.

¹⁶³ Dědič, J., Štenglová, I.: *Je usnesení valné hromady právním úkonem?*, Právní rozhledy 5/1995, str. 225an.

¹⁶⁴ Požadavek způsobilého subjektu v době rozhodnutí Nejvyššího soudu vyplýval implicitně z dikce § 34 starého občanského zákoníku.

¹⁶⁵ Čech, P.: Právní povaha úkonů souvisejících s valnou hromadou, op. cit. str. 24.

¹⁶⁶ Tento názor potvrdil rovněž Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí ze dne 1. 2. 2012, sp. zn. 28 Cdo 1070/2011, ve kterém konstatoval, že „*Usnesení valné hromady není právním úkonem (nýbrž tzv. jinou právní skutečností).*“

¹⁶⁷ Dvořák, T.: *O usnesení valné hromady společnosti s ručením omezeným*, Právní fórum 10/2011, str. 455.

¹⁶⁸ Pihera, V.: *Opět k valné hromadě a rozhodování společníků*, Obchodněprávní revue 3/2009, str. 69an. (dale jen zkrácená citace "Pihera, V.: Opět k valné hromadě a rozhodování společníků") a Pokorná,

Pihera příznačně odkazuje na Windscheida, který uvedl, že „je absolutně logickým důsledkem, že vůle společníků je vůlí společnosti... Společníci nejsou společností, přesto ji však vytvářejí... Máme-li na mysli společnost, máme na mysli sice něco, co není společníky, přesto však to jsou oni, co jako „něco“ jsou nakonec myšleni. Jsou projevem a zároveň tělem myšlené skutečnosti, kterou je společnost. Proto je přirozené, že ze společníků vychází vůle společnosti, a tuto skutečnost je pak nutné chápat jako právem chtěnou, pokud není stanoveno jinak.“¹⁶⁹ Pihera a Pokorná shodně dovozují, že rozhodnutí společníků na valné hromadě je právním jednáním těchto společníků, avšak zároveň není právním jednáním samotné valné hromady, neboť ta nedisponuje způsobilostí činit právní jednání. Usnesení valné hromady má tak tzv. „dvojjedinou“ povahu.¹⁷⁰

Jak vyplývá z výše uvedeného, odpůrci stanoviska Nejvyššího soudu ČR vychází ve své argumentaci z tvrzení, že hlasování společníků na valné hromadě, jehož prostřednictvím vytváří vůli společnosti, je právním jednáním těchto společníků. Nejvyšší soud ČR jim ovšem ani v tomto ohledu nedal za pravdu. Ve svém rozhodnutí ze dne 27. 11. 2002, sp. zn. 29 Odo 215/2002 Nejvyšší soud ČR uvedl, že plná moc k zastupování na valné hromadě společnosti není plnou moci k právnímu jednání, ale speciální plnou mocí k výkonu práv akcionáře. Jinými slovy z rozhodnutí Nejvyššího soudu vyplývá, že ani hlasování a účast na valné hromadě není právním jednáním, nýbrž výkonem práva. Bohužel ani v tomto rozhodnutí Nejvyšší soud ČR blíže nespécifikovat a nezdůvodnil, proč k tomuto závěru došel.

Důsledkem stanoviska Nejvyššího soudu ČR ohledně povahy usnesení valné hromady je skutečnost, že na platnost usnesení valné hromady se přímo nepoužijí ustanovení o platnosti právních úkonů dle § 39 an. starého občanského zákoníku. Přestože právě tento důsledek byl záměrem Nejvyššího soudu, postupem času dovodil použití některých ustanovení o právních úkonech dle občanského zákoníku, např.

J.: *Několik úvah k právní povaze usnesení valné hromady*, Právní rozhledy 12/1999, str. 624an (dále jen zkrácená citace "Pokorná, J.: *Několik úvah k právní povaze usnesení valné hromady*").

¹⁶⁹ Windscheid, B.: *Lehrbuch des Pandektenrechts*, Erst band, 6. vydání, Frankfurt, 1887, str. 166, poznámka pod čarou č. 3a.

¹⁷⁰ Pihera, V.: *Opět k valné hromadě a rozhodování společníků*, op. cit. str. 70 a Pokorná, J.: *Několik úvah k právní povaze usnesení valné hromady*, op. cit. str. 625.

analogické použití § 36, § 37 odst. 1 či § 41 starého občanského zákoníku.¹⁷¹ Analogického použití ustanovení o právních úkonech dle starého občanského zákoníku Nejvyšší soud ČR rovněž dovedl pro hlasování na valné hromadě, přestože i nadále trvá na tom, že hlasování nepředstavuje právní jednání.¹⁷²

Z uvedeného lze dovést, že usnesení valné hromady podle právní praxe a judikatury Nejvyššího soudu do 31. 12. 2013 nepředstavuje právní jednání, nýbrž jinou právní skutečnost. Nejvyšší soud ovšem postupně dovozoval analogickou aplikaci některých ustanovení o právních úkonech i na usnesení valné hromady a hlasování na ní, pročež byly dopady na praxi v zásadě obdobné, jako kdyby soudní praxe došla k závěru opačnému.¹⁷³ Dovedíme-li, že rozhodování valné hromady podle právní úpravy účinné do 31. 12. 2013 nebylo právním jednáním, stává se bezpředmětnou rovněž otázka, komu by měla být takové právní jednání přičítáno.

4.3.2 Povaha rozhodnutí jediného společníka dle právní úpravy do 31. 12. 2013

Další otázkou je, zdali není právním jednáním rozhodnutí nejvyššího orgánu právnické osoby, bude-li učiněno v působnosti jediného společníka. I v tomto bodě vydal Nejvyšší soud ČR kontroverzní rozhodnutí ze dne 3. 10. 2007, sp. zn. 1193/2007, ve kterém opětovně uvedl, že *„rozhodování v působnosti valné hromady není jednáním společnosti ve vztahu ke třetím osobám (právním úkonem), a proto je nemohou činit osoby, oprávněné jednat jménem společnosti (v projednávané věci předseda a místopředseda společnosti), ale musí je přijmout orgán k tomu oprávněný, tj. představenstvo společnosti.“*

Nejvyšší soud ČR v tomto ohledu vycházel z vlastní judikatury, kdy obdobný závěr dovedl pro jediného společníka společnosti s ručením omezeným,¹⁷⁴ avšak teprve v tomto rozhodnutí konstatoval, že rozhodnutí jediného společníka není právním jednáním. Ani v tomto rozhodnutí se bohužel Nejvyšší soud ČR neobtěžoval řádně zdůvodnit své závěry, avšak jeho správnost opětovně akcentují zejména Štenglová a Čech. Zmínění autoři konstatují, že *„jediný společník nejedná, ale rozhoduje.“* V tomto

¹⁷¹ V rozhodnutích Nejvyššího soudu ze dne ze dne 14. 12. 2005, sp. zn. 29 Odo 258/2005, ze dne 5. 8. 2003, sp. zn. 29 Odo 1013/2002 či ze dne 27. dubna 2005, sp. zn. 29 Odo 701/2004.

¹⁷² Viz rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 10. 5. 2006, sp. zn. 29 Odo 1168/2005.

¹⁷³ Čech, P.: Právní povaha úkonů souvisejících s valnou hromadou, op. cit. str. 25.

¹⁷⁴ Viz rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. 6. 2003, sp. zn. 29 Odo 882/2002.

duchu tak bylo jen logické, aby v případě, že má jediný společník vytvořit vůli společnosti, nikoli ji projevit navenek, jednal za jediného společníka způsobilý orgán.¹⁷⁵

S rozhodnutím se ovšem rozchází Dědič, který jinak je zastáncem toho, že rozhodování valné hromady není právním jednáním, když konstatuje, že rozhodnutí jediného společníka je právním jednáním.¹⁷⁶

Velkým kritikem předmětného rozhodnutí a kategorickým odpůrcem výkladu Štenglové a Čecha je Krůta, který se mimo jiné pozastavuje nad tím, jak málo Nejvyšší soud ČR své stanovisko zdůvodnil, a konstatuje, že je při posouzení povahy rozhodnutí jediného společníka je potřeba začít od úplných základů, tj. od definice a povahy právního jednání. Uvádí, že právní jednání je projev vůle směřující ke vzniku, změně nebo zániku práv a povinností, se kterými právní řád takové jednání spojuje, a konstatuje, že tyto náležitosti rozhodnutí jediného společníka jednoznačně splňuje. Krůta také konstatoval, že Nejvyšší soud ČR nenastínil ani jeden důvod, proč by tomu tak být nemělo.¹⁷⁷

Rovněž Pihera odmítá závěr, že jediný společník nejedná, ale rozhoduje, neboť aplikací tohoto výkladu by docházelo k rozlišení volního aktu a jeho následného projevu, avšak s tím rozdílem, že právní účinky by vyvolávaly oba. Tuto konstrukci v intencích soukromého práva jednoduše nelze přijmout.¹⁷⁸ Krůta tuto myšlenku dohání do extrémů, když předesílá myšlenku, že v případě jediného společníka – fyzické osoby by k učinění rozhodnutí postačovala samotné volní rozhodnutí fyzické osoby, aniž by ji musela projevit navenek.

Za zmínku rozhodně stojí i rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 23. 6. 2005, sp. zn. 7 Cmo 116/2005, ve kterém Vrchní soud navzdory judikatuře Nejvyššího soudu konstatoval, že „*rozhodování jediného akcionáře v rámci působnosti valné hromady je vnějším projevem vůle tohoto akcionáře – akciové společnosti, tedy jednáním v rámci jednatelského oprávnění statutárního orgánu akciové společnosti...*“

¹⁷⁵ Štenglová, I., Čech, P.: *K rozhodování jediného společníka*, Právní rádce 9/2008, str. 4an.

¹⁷⁶ Dědič, J.: *Obchodní zákoník, Komentář Díl II*. Praha: Polygon, 2002, str. 1189.

¹⁷⁷ Krůta, J.: *Právní povaha rozhodnutí jediného společníka a nová judikatura*, Ad notam 6/2008, str. 200an.

¹⁷⁸ Pihera, V.: *Opět k valné hromadě a rozhodování společníků*, op. cit. str. 70.

S ohledem na výše uvedené lze uzavřít, že ani ohledně rozhodnutí jediného společníka v působnosti valné hromady nebylo z pohledu platné právní úpravy účinné do 31. 12. 2013 jednoznačné, zdali jde či nejde o právní jednání právnické osoby. Judikatura Nejvyššího soudu ovšem i v tomto ohledu tvrdošijně zastávala názor, že o právní jednání nejde. Hlavním dopadem tohoto stanoviska je, že o rozhodnutí společnosti v postavení jediného společníka společnosti jiné musel rozhodnout přímo její statutární orgán.

4.3.3 Povaha usnesení valné hromady a jediného společníka podle platné právní úpravy

Účinností občanského zákoníku ovšem pro účely této práce vyvstává otázka povahy rozhodnutí valné hromady zcela na novo, neboť s jeho účinností došlo k zásadní koncepční změně jednání právnických osob.

Havel v aktualizované důvodové zprávě § 47 až 70 zákona o obchodních korporacích bez dalšího uvádí, usnesení valné hromady a jiná rozhodnutí orgánů korporací jsou právním jednáním ve smyslu toho, jak je chápe nově občanský zákoník.¹⁷⁹

Obecná úprava orgánů právnických osob je obsažena v § 151 odst. 1 občanského zákoníku, který stanoví, že zákon či zakladatelské právní jednání určí, do jaké míry členové orgánů právnických osob za ni rozhodují a nahrazují její vůli. Z dikce ustanovení je nutné dovodit, že se vztahuje nejen na členy orgánů volených, ale i na orgány, v nichž členství vzniká na základě účasti v právnické osobě, tj. i na nejvyšší orgán právnické osoby včetně valné hromady. Z uvedeného explicitně vyplývá, že členové orgánů nahrazují vůli právnické osoby.

Dvořák i Lasák v komentáři k § 151 občanského zákoníku, byť každý v jiné publikaci, shodně konstatují, že rozhodování valné hromady je jednoznačně právním jednáním ve smyslu § 545an. občanského zákoníku.¹⁸⁰

¹⁷⁹ Havel, B.: *Zákon o obchodních korporacích s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*, Ostrava, Sagit, 2012, str. 53.

¹⁸⁰ Dvořák, T.: *Občanský zákoník – Komentář – Svazek I.*, op. cit., § 151; nebo Lasák, J.: *Občanský zákoník (§1-654)*, op. cit. str. 780.

Dědič, který se k tomuto názoru rovněž kloní, dovozuje, že povaha usnesení valné hromady jakožto právního jednání rovněž vyplývá z odlišného pojetí právního jednání v občanském zákoníku, které nově rezignuje na zavedení definice, nýbrž se pouze omezuje, na stanovení jeho důsledků.¹⁸¹

Na rozdíl od právní úpravy starého občanského zákoníku a obchodního zákoníku občanský zákoník tak staví na jisto, že usnesení valné hromady je právní jednáním.

Jestliže je nově za právní jednání považováno usnesení valné hromady, lze dovést, že i rozhodnutí jediného společníka bude mít stejnou povahu.

V rámci nové právní úpravy tak je na místě otázka, komu je třeba přičítat právní jednání učiněné valnou hromadou či jediným společníkem. Dle Dědiče lze v souladu s koncepcí teorie fikce právnických jednoznačně konstatovat, že usnesení valné hromady je svou povahou vícestranným právním jednáním fyzických osob či jednostranným jednáním jediného společníka, které je učiněné v zastoupení právnické osoby, nikoli vlastní jednání právnické osoby.¹⁸²

5 Závěr

Právnická osoba jako právní fikce

Autor dále shrnuje dílčí závěry, ke kterým na základě výše uvedeného v této diplomové práci dochází. Zaprvé lze dovést, že právnické osoby v současné právní úpravě stojí převážně na základě teorie fikce, která vychází z principu, že právnická osoba v reálném světě neexistuje, a jedná se tedy o právním řádem vytvořený konstrukt (fikci), jemuž právní řád přiznává právní subjektivitu (právní osobnost), nebo jehož právní osobnost právní řád uzná. Logickým důsledkem této koncepce je, že právnická osoba jakožto abstraktní konstrukt nedisponuje žádnou vůlí. Nemá-li právnická osoba vůli, nemůže být ani svéprávná, tedy nemůže vlastním právním jednáním nabývat práva a povinnosti. Projevy vůle právnické osoby, zejména právní jednání tak musejí být

¹⁸¹ Dědič, J.: *K právní povaze usnesení valné hromady v ratifikaci soukromého práva*, Obchodně právní revue 11/2011, str. 325an (dale jen zkrácená citace "Dědič, J.: K Právní povaze usnesení valné hromady v ratifikaci soukromého práva")

¹⁸² Dědič, J.: *K právní povaze usnesení valné hromady v ratifikaci soukromého práva*, op. cit. str. 326.

nahrazeny prostřednictvím osob, které vůlí disponují, tj. osobami fyzickými. Skutečnost, že některé osoby nahrazují svým projevem vůle vůlí právnické osoby je rovněž fikcí právního řádu, neboť ani pro tuto substituci není dán základ v reálném světě.

Jednání za právnickou osobu

Z pojetí právnické osoby jako fikce rovněž vyplývá, že právnická osoba není způsobilá vlastním jednáním nabývat práva a povinnosti, tedy nově ani statutární orgány nečiní právní jednání jménem právnické osoby, nýbrž v jejím zastoupení. Rozdělení na vlastní jednání právnické osoby a na jednání v zastoupení mělo ovšem v praxi zásadní význam. Zatímco u vlastního jednání právnické osoby představované jednáním statutárního orgánu nemohlo dojít k uplatnění excesu jednání statutárního orgánu, neboť právní řád stanovil, že takové jednání je přímo jednáním právnické osoby, jednání v zastoupení možnost uplatnění excesu umožňovalo. Změnou povahy jednání statutárního orgánu na jednání v zastoupení by tak koncepčně mělo toto pravidlo odpadnout. Zákonodárce však navzdory zástupčí povaze jednání statutárního orgánu tuto právní úpravu převzal v ustanovení § 162 občanského zákoníku, pročež nebude i nadále možné uplatnit exces statutárního zástupce, v případě, že bude jednat způsobem zapsaným ve veřejném rejstříku.

Lze proto dovodit, že zákonné zastoupení právnické osoby není typickým zastoupením ve smyslu § 457 an. občanského zákoníku, ale spíše představuje zákonné zastoupení *sui genesis*, které v sobě kloubí jak prvky jednání v zastoupení, tak prvky vlastního jednání právnické osoby.

Společné jednání statutárního orgánu a prokuristy

Koncepční změna jednání statutárního orgánu z vlastního jednání „jménem“ právnické osoby na jednání v zastoupení „za“ právnickou osobu opětovně otevřela diskuzi nad možností společného jednání statutárního orgánu a prokuristy. Argumenty pro možnost společného jednání jsou zejména skutečnost, že nově statutární orgán a prokurista jednají oba v zastoupení právnické osoby, prokuristovi byla nově stanovena povinnost péče řádného hospodáře a v neposlední řadě zákon možnost společného jednání nezakazuje.

Proti společnému jednání lze naopak argumentovat absencí právní úpravy společného jednání, která by výslovně společné jednání umožňovala a která by definovala poměry společného jednání s ohledem na různý rozsah způsobilosti jednat za společnost, rozdílným postavením statutárního orgánu a prokuristy, neboť jejich vzájemný vztah může být vztahem nadřízené a podřízené osoby. Společné jednání prokuristy a statutárního orgánu lze rovněž interpretovat jako omezení působnosti statutárního orgánu.

Autor této práce dochází k závěru, že společné jednání statutárního orgánu a prokuristy možné je, za předpokladu, že statutární orgán má více členů, kteří za právnickou osobu jednají společně. V případě, že má právnická osoba pouze jednoho člena statutárního orgánu, je dle názoru autora společné jednání pojmově vyloučeno, neboť by představovalo omezení působnosti statutárního orgánu a prokuristy.

Individuální a kolektivní orgán a jeho jednání

Ve smyslu § 151 odst. 1 občanského zákoníku nahrazují vůli právnické osoby členové orgánu v rozsahu, který určuje zakladatelské právní jednání či zákon. Právní úprava možnosti zavedení kolektivního orgánu ovšem vnáší do tohoto principu otázku, kdo nahrazuje vůli právnické osoby, zastupuje-li právnickou osobu kolektivní orgán. Autor této práce dochází k závěru, že v případě, že kolektivní orgán právnické osoby jedná ve sboru, nahrazuje vůli právnické osoby tento orgán jako celek, neboť tento orgán vystupuje jako jedna entita, který projevuje jednu kolektivní vůli kolektivního orgánu.

K obdobnému závěru dochází autor této práce i v případě rozdělení působnosti kolektivního orgánu mezi jednotlivé členy podle oborů. Přestože jsou totiž členové orgánu ve své svěřené působnosti svrchovanými autoritami v záležitostech právnické osoby, i nadále poléhají doзору všech ostatních členů a kolektivní orgán jako sbor je oprávněn rozhodnout v dílčí záležitosti navzdory vůli pověřeného člena. Nositelem vůle je tak dle názoru autora této práce rovněž kolektivní orgán jako celek.

Otázkou rovněž bylo, zdali bude nositelem vůle kolektivní orgán jako celek i v případě povinného zákonného zmocnění pověřeného člena k jednání se zaměstnanci právnické osoby ve smyslu § 164 odst. 3 občanského zákoníku. Autor této práce

dochází k závěru, že ani v tomto případě nebude nositelem vůle tento pověřený člen, neboť z dikce ustanovení § 164 nevyplývá, že by zákonodárce měl v úmyslu vytvořit další zvláštní zákonné zastoupení právnické osoby vůči zaměstnancům.

Povaha rozhodnutí valné hromady a jediného společníka

Lze dovodit, že i před rokem 2014 byla v odborné literatuře a judikatuře shoda v tom, že rozhodnutí valné hromady a jediného společníka představují vyjádření vůle právnické osoby. Dlouhodobě se ovšem vedl spor o to, zdali je rozhodnutí valné hromady a jediného společníka rovněž právním jednáním. Nejvyšší soud ČR v tomto ohledu opakovaně konstatoval, že usnesení valné hromady a rozhodnutí jediného společníka právním jednáním není, přestože toto tvrzení v zásadě nikdy řádně neodůvodnil. Z uvedeného, zejména však z ustálené judikatury Nejvyššího soudu ČR lze však spíše dovodit, že usnesení valné hromady či rozhodnutí jediného společníka podle právní úpravy účinné do 31. 12. 2013 právním jednáním nebylo.

Spor o povahu usnesení valné hromady či rozhodnutí jediného společníka dle názoru autora této práce ovšem stává obsolentní s účinností občanského zákoníku. Z právní úpravy obsažené v občanském zákoníku vyplývá, že usnesení valné hromady či rozhodnutí jediného společníka je právním jednáním, a to právním jednáním nejvyššího orgánu jednajícím v zastoupení právnické osoby.

Shrnutí

Shrneme-li vše výše uvedené, lze dle názoru autora této práce konstatovat, že koncepce teorie fikce pro právní jednání právnických osob v občanském zákoníku není aplikována bez dalšího a obsahuje několik dílčích rozporů a mezer. Tyto rozpory, zejména v zákonné úpravě zastoupení právnických osob ze zákona lze pravděpodobně přisoudit vlivu předchozí právní úpravy a potřebám praxe, neboť například zavedení jednání statutárního orgánu čistě v režimu zastoupení by mohlo vyvolávat právní nejistotu, pokud by právnická osoba měla možnost se z jednání svého statutárního orgánu vyvázat například na základě excesu statutárního orgánu.

Dále lze hodnotit kladně zákonné výslovné ustanovení možnosti zřízení kolektivního orgánu, zákonodárce však byl z pohledu teorie nedůsledný v tom smyslu, že nestanovil pravidla pro rozdělování působnosti, čímž zapříčinil vznik nikoli bezvýznamných otázek týkajících se povahy a rozsahu jednání za právnickou osobu.

6 Abstrakt

Tato diplomová práce má za cíl nastínit dílčí koncepční, ale i praktické problémy, které přinesla účinnost občanského zákoníku a změna teoretické koncepce právnických osob a jejich jednání v českém právním řádu.

V kapitole 2 se autor práce zabývá stručným nástinem historie právnických osob v kontinentální Evropě a vývoj jednotlivých teorií vzniku a existence právnických osob. V závěru kapitoly se pak autor zabývá současnou koncepcí právnických osob v právním řádu České republiky.

V kapitole 3 autor popisuje základní aspekty právnické osoby a předpoklady jejího právního jednání. Auto se rovněž stručně zabývá pojmem právního jednání obecně a povahou jednání právnické osoby s ohledem na skutečnost, kdo právní jednání činí a zdali se jedná o vlastní právní jednání právnické osoby či o jednání v zastoupení. V závěru kapitoly se autor zabývá jednotlivými originárními druhy zastoupení právnické osoby a nastiňuje některé otázky, které právní úprava jednotlivých zastoupení vyvolává.

V kapitole 4 autor nastiňuje a rozebírá vybrané teoretické otázky, které současná, ale i přecházející právní úprava vyvolává, a to konkrétně otázkou, i) zdali bylo a je možné společné jednání statutárního orgánu a prokuristy, ii) povahou jednání individuálního a kolektivního orgánu právnické osoby a iii) povahou usnesení valné hromady a rozhodnutí jediného společníka právnické osoby. V závěru pak autor práce stručně uvádí jednotlivé závěry, ke kterým k práci došel.

7 Summary

Herein presented thesis intends to outline some of the conceptual yet practical issues that arise as of the effect of the new civil code in relation to conceptual changes of legal doctrine of legal persons and its legal acting.

In chapter 2 hereof the author briefly illustrates the history and development of legal persons in the continental Europe with a special focus on the theories of legal persons. In the end of the chapter the author analyzes the current concept of the legal persons in the legal system of the Czech Republic.

In chapter 3 hereof the author describes the primary principles upon which the concept of legal persons and its legal acting is built. The author also briefly analyzes the term and meaning of legal acting in general. The author further engages in analysis of acting of legal persons and its legal nature in relation to the question of who is the person acting; whether it is a legal act performed by a natural person acting in representation of the legal person or whether it is the legal person who acts on its own. In the final part of the chapter the author analyses the law on acting of legal representatives on behalf of the legal person and outlines the issues arising thereof.

In chapter 4 the author describes and analyses particular issues that arise from the effective law. The author highlights arising issues i) of the possibility of joint acting of the managing directors and the holder of procuration on behalf of the company; ii) of the legal nature of acting of the individual or collective body on behalf of the company; iii) of the legal nature of the decision of the board of members or the sole member of the legal person. In the very end of the thesis the author summarizes his findings and conclusion on the issues described herein.

Seznam použitých zkratek

občanský zákoník	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
starý občanský zákoník	Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
obchodní zákoník	Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník
zákon o obchodních korporacích	Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích)
Ústava	Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
Listina	Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod
Nejvyšší soud ČR	Nejvyšší soud České republiky

8 Seznam použité literatury

1) Česká odborná literatura:

Beran K.: *Pojem osoby v právu (Osoba, morální osoba, právnická osoba)*, Praha: Leges, 2012;

Boguszak, J., Čapek, J., Gerloch, A.: *Teorie práva*, Praha: ASPI Publishing, 2004;

Dnistrjanský, S.: *Základy moderního práva soukromého*, Praha: Česká akademie věd a umění, 1928;

Dvořák, J., Švestka, J., Zuklínová, M.: *Občanské právo hmotné, Svazek I. Díl první: Obecná část*, Praha: Wolters Kluwer, 2013;

Eliáš, K., Havel, B., Bezouška, P., Šustrová, D.: *Občanské právo pro každého, Pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku*, Praha: Wolter Kluwers, 2013;

Frinta, O.: *Právnické osoby*, Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2008;

Gerloch, A.: *Teorie práva*, 5. vydání, Plzeň, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009;

Hurdík, J.: *Právnické osoby a jejich typologie*, 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2002;

Tilsch, E.: *Občanské právo, Část všeobecná*, Praha: Wolters Kluwer, 2012;

Švestka, J., Dvořák, J. a kolektiv: *Občanské právo hmotné 1*, 5. jubilejní aktualizované vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2009;

2) Cizojazyčná odborná literatura:

Bernantzik, E.: *Kritische Studien über den Begriff der juristischen Person und über die juristische Persönlichkeit der Behörden insbesondere*, Wien: Reprint. Forschung aus Staat und Recht, 1996;

Hölder, O.: *Natürliche und juristische Person*, Leipzig: Duncker & Humblot 1905;

Hugo, G.: *Lehrbuch des Naturrechts als einer Philosophie des positiven Rechts*, Berlin: A. Mylius, 1819;

Hugo, G.: *Lehrbuch des heutigen Römischen Rechts*, Berlin: A. Mylius, 1826;

Ihering, R.: *Geist des römischen Rechts auf der verschiedenen Stufen seiner Entwicklung (Teil III)* Leipzig: Breitkopf und Härtel 1865;

Jellinek, G.: *System der objektiven öffentlichen Rechte*, Freiburg: Mohr 1892;

Savigny, F.C.: *System des heutigen Römischen Rechts (I.-II.)*, Berlin: Veit, 1840;

Stubenrauch, M.: *Das allgemeine bürgerliche Gesetzbuch (I.-III.)*, Wien: Manz, 1854;

Thon, A.: *Rechtsnorm und subjectives Recht*, 1878, Reprint. London: Forgotten Books, 2013. Reprint;

Windscheid, B.: *Lehrbuch des Pandektenrechts I.*, Frankfurt a. M.: Literarische Anstalt, Rütten & Loening, 1887;

Wróblewski, J.: *Legal Person: Legal language and reality*, Quaderni Fiorentini 11/12, 1982;

Wund, W.: *System der Philosophie*, Leipzig: Engelmann 1889;

3) Odborné články

Čech, P.: *Právní povaha úkonů souvisejících s valnou hromadou*, Právní rádce 12/2006, str. 24an.;

Čížek, V.: *Kolektivní orgán obchodní korporace: pověření jednáním vůči zaměstnancům*, Obchodněprávní revue 1/2015, str. 9an.;

Dědič, J.: *K právní povaze usnesení valné hromady v ratifikaci soukromého práva*, Obchodněprávní revue 11/2011, str. 325an.

Dědič, J., Štenglová, I.: *Je usnesení valné hromady právním úkonem?*, Právní rozhledy 5/1995, str. 225an.;

Dvořák, T.: *O usnesení valné hromady společnosti s ručením omezeným*, Právní fórum 10/2011, str. 455an.;

Eichlerová, K.: *Obchodní korporace a svéprávnost*. Právní obzor 4/2014, str. 344an.;

Eichlerová, K.: *Společné jednání jednatele a prokuristy*, Rekodifikace & Praxe č. 4, Wolters Kluwer, str. 22an.;

Eliáš, K.: *Etuda o prokuře*, Právník 5/1993, s. 435an.;

Eliáš, K.: *Otázka formy při tvorbě vůle společnosti s ručením omezeným jejím nejvyšším orgánem*, Ad notam 1/1997, str. 1an.;

Eliáš, K.: *Otázka formy při tvorbě vůle společnosti s ručením omezeným jejím nejvyšším orgánem (dokončení)*, Ad notam 2/1997, str. 32an.;

Handrejchová, M., Plešková, V.: *Vybrané změny právní úpravy jednání podnikatele v novém občanském zákoníku, Rekodifikační novinky 10/2012*, str. 2an.;

Hurychová, K.: *Prokura v novém občanském zákoníku*, Bulletin advokacie 9/2014, str. 35;

Josková, L.: *Je podle NOZ možná kombinace jednání jednatele (člena představenstva) a prokuristy?*, Rekodifikace & praxe č. 4/2013, Wolters Kluwer, str. 7an.;

Josková, L.: *Jednatelé jako kolektivní orgán*, Rekodifikace & Praxe č. 10/2013, Wolters Kluwer, str. 2an.;

Josková, L.: *Rozdělení působnosti v rámci kolektivního orgánu a jeho dopad na odpovědnost*, Bulletin advokacie 7-8/2014, str. 46an.;

Krůta, J.: *Právní povaha rozhodnutí jediného společníka a nová judikatura*, Ad notam 6/2008, str. 200an.;

Otčenášková, J.: *Postavení prokuristy. Překročení zástupního oprávnění*, Obchodněprávní revue 1/2015, str. 14an.

Pihera, V.: *Opět k valné hromadě a rozhodování společníků*, Obchodněprávní revue 3/2009, str. 67an.;

Pokorná, J.: *Několik úvah k právní povaze usnesení valné hromady*, Právní rozhledy 12/1999, str. 631an.;

Rainer F., *K povaze právnické osoby*, Právní rozhledy 21/2014, str. 755an.;

Štenglová, I., Čech, P.: *K rozhodování jediného společníka*, Právní rádce 9/2008, str. 5an.;

4) Komentáře

Dědič, J. a kolektiv: *Obchodní zákoník, Komentář Díl II.*, Praha: Polygon, 2002;

Eliš a kolektiv: *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*, Praha: Sagit, 2012;

Havel, B.: *Zákon o obchodních korporacích s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*, Ostrava: Sagit, 2012;

Jehlička, Švestka, Škárová a kolektiv: *Občanský zákoník komentář*, 7. vydání, Praha: C. H. BECK, 2002;

Lásák, J., Pokorná, J., Čáp, Z., Doležal, T.: *Zákon o obchodních korporacích. Komentář I. díl*, Praha: Wolters Kluwer, 2014;

Lavický, P. a kolektiv: *Občanský zákoník I. Obecná část (§1-654). Komentář*, 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014;

Pelikánová, I. a kolektiv: *Obchodní právo. 1. Díl*, 2. vydání, Praha: Wolter Kluwers, 2010;

Štenglová, I., Havel, B., Cileček, F., Kuhn, P., Šuk, P.: *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*, 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2013;

Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol.: *Obchodní zákoník. Komentář*, 12. vydání, Praha: C. H. Beck, 2009;

Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kolektiv: *Občanský zákoník – Komentář – Svazek I. (obecná část)*, Praha, Wolter Kluwers, 2014;

5) Judikatura:

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. 12. 1997, zp. zn. 1 Odo 88/1997;

Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 28. 2. 2000, sp. zn. 7 Cmo 55/1999;

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 8. 2002, sp. zn. 29 Odo 198/2002;

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 1. 2003, sp. zn. 32 Odo 99/2002;

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. 6. 2003, sp. zn. 29 Odo 882/2002;

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 5. 8. 2003, sp. zn. 29 Odo 1013/2002;

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 3. 2005, sp. zn. 8 Tdo 124/2005;

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 4. 2005, sp. zn. 29 Odo 701/2004;

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 14. 12. 2005, sp. zn. 29 Odo 258/2005;

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 10. 5. 2006, sp. zn. 29 Odo 1168/2005;

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 13. 12. 2006, sp. zn. 35 Odo 755/2005;

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 4. 2010, sp. zn. 29 Cdo 2207/2003;

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 1. 2. 2012, sp. zn. 28 Cdo 1070/2011;

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 3. 2012, sp. zn. 29 Cdo 301/2010;

6) Použité předpisy

Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník;

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník;

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník;

Zákon č. 90/2012 Sb., zákon o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích)

Legal actions of legal persons – Theoretical conception

Klíčová slova

právnícká osoba, jednání právnické osoby, občanské právo, teoretická koncepce,

legal person, acting of legal persons, civil law, theoretical conception,